

УРАДНИК ІННА ОЛЕКСАНДРІВНА

Допускається до захисту:
завідувач кафедри політології
та державного управління
д.політ.н., доцент

Чальцева О.М.
« ____ » _____ 20__ р.

**ПОЛІТИКО-ПРАВОВИЙ ВИМІР ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В
СФЕРІ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ**

Спеціальність 281 Публічне управління та адміністрування

Кваліфікаційна робота

Наукові керівники:

Польовий М.А., професор кафедри
політології та державного управління,
д. політ. н., професор

Примуш М. В., професор кафедри
політології та державного управління,
д. політ. н., професор

Оцінка: ____ / ____ / ____

(бали/за шкалою ЄКТС/за національною шкалою)

Голова ЕК: _____

(підпис)

АНОТАЦІЇ

Урадник І. О. Політико-правовий вимір державного управління в сфері міграційної політики України

У роботі досліджено поняттєво-категоріальний апарат дослідження міграційної політики та її механізми державного регулювання. Розглянуто досвід політико-правового регулювання міграційних процесів країн Центральної Європи. Висвітлено сучасний стан державного управління міграційними процесами України, а саме – конституційно-правове регулювання, інституційне забезпечення та сучасну міграційну політику.

В ході роботи визначено, що протягом останніх кількох років спостерігаються активні зрушення у становленні регулювання міграційної політики України. Втім, існуючі міграційні стратегії та законодавчі акти потребують перегляду і корегування. Виявлено розпорошеність задач між суб'єктами міграційної політики України, а в результаті їх хаотичне залучення до роботи над виникаючими міграційними проблемами. Визначено, що сучасна міграційна політика України направлена на соціально-економічний захист всіх категорій мігрантів, підтримку біженців та їх реінтеграцію. На основі порівняння міграційної політики України та найкращих європейських практик організації та вдосконалення державної міграційної політики розроблено практичні рекомендації щодо вдосконалення вітчизняної міграційної політики.

Ключові слова: державне управління, міграційна політика, міграція, правове регулювання, Україна, Польща, Німеччина.

Uradnyk I. O. Political and legal dimension of state administration in the field of migration policy of Ukraine

The work examines the conceptual and categorical apparatus of migration policy research and its mechanisms of state regulation. The experience of political and legal regulation of migration processes in the countries of Central Europe is considered. The current state of state management of migration processes in Ukraine is highlighted,

namely constitutional and legal regulation, institutional support and modern migration policy.

In the course of the work, it was determined that active shifts in the formation of the regulation of the migration policy of Ukraine have been observed over the past few years. However, existing migration strategies and legislation need to be reviewed and adjusted. Dispersion of tasks among the subjects of the migration policy of Ukraine was revealed, and as a result, their chaotic involvement in the work on emerging migration problems. It was determined that the modern migration policy of Ukraine is aimed at socio-economic protection of all categories of migrants, support of refugees and their reintegration. On the basis of a comparison of the migration policy of Ukraine and the best European practices of organizing and improving the state migration policy, practical recommendations for improving the domestic migration policy have been developed.

Key words: public administration, migration policy, migration, legal regulation, Ukraine, Poland, Germany.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В СФЕРІ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ.....	8
1.1. Поняттєво-категоріальний апарат дослідження міграційної політики	8
1.2. Механізм державного регулювання в сфері міграційної політики	12
РОЗДІЛ 2. СВІТОВИЙ ДОСВІД ПОЛІТИКО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ	20
2.1. Правове регулювання міграційних процесів в країнах Центральної Європи	20
2.2. Особливості міграційної політики країн Центральної Європи.....	29
РОЗДІЛ 3. СТАН ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В СФЕРІ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ	39
3.1. Конституційно-правове регулювання державного управління в сфері міграційної політики України.....	39
3.2. Суб'єкти міграційної політики України.....	47
3.3. Міграційна політика сучасної України.....	56
3.4. Шляхи вдосконалення державного управління щодо міграційної політики України	73
ВИСНОВКИ.....	79
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ	85

ВСТУП

Міграційні тенденції в Європі сьогодні мають масовий характер та вимагають ефективного нормативно-правового регулювання та дієвої державної міграційної політики. Інститут демографії та соціальних досліджень Національної академії наук України прогнозує, що до 2031 року населення України скоротиться до 39,5 млн осіб. З 2015 року кількість мігрантів з кожним роком зростає. Анексія Криму та війна на Сході України спричинили ускладнення соціально-економічного становища та економічну кризу. Світова пандемія створила проблеми глобального масштабу та зумовила формування нового порядку денного як України, так і світу загалом. Впроваджені карантинні заходи спричинили нові виклики для регулювання міграційних політик. Повномасштабне військове вторгнення на територію України держави-агресора в 2022 р. знайшли своє відображення в наймасовішій в історії Європи хвилі біженців та проблем соціально-економічного характеру які безпосередньо торкаються і міграційної політики. Державне управління в сфері міграційної політики України містить проблемні аспекти, має достатньо викликів та поступається міграційним практикам європейських країн. Україна зазнає поразки в збереженні трудової сили та інтелектуальних ресурсів всередині країни. Сьогодні для державного управління в сфері міграційної політики України та зрілості взаємовідносин держави і суспільства першочерговим завданням є збереження людського потенціалу, створення безпечних умов проживання в країні та забезпечення реінтеграції всіх категорій мігрантів. Таким чином, актуальність дослідження полягає в необхідності аналізу політико-правового виміру державного управління в сфері міграційної політики України задля визначення проблем та обґрунтування шляхів їх вдосконалення.

Тема державного управління в сфері міграційної політики України досліджена багатьма українськими науковцями (Н. Блюк, М. Біль, М. Баламуш, О. Шапоренко, М. Марцинюк і тд.) втім, останніми роками міграційна політика України зазнає значних змін, тому дані більшості досліджень застарілі та потребують актуалізації. Також, більшість досліджень поверхнево описують

міграційну політику України, не приділяючи достатньої уваги на конкретні державно-управлінські рішення.

Мета дослідження – дослідити політико-правовий вимір державного управління в сфері міграційної політики України.

Завдання:

- визначити поняттєво-категоріальний апарат дослідження міграційної політики;
- дослідити механізм державного регулювання в сфері міграційної політики;
- дослідити характерні риси правового регулювання міграційних процесів в країнах Центральної Європи;
- з'ясувати особливості міграційної політики країн Центральної Європи;
- дослідити конституційно-правове регулювання державного управління в сфері міграційної політики України;
- розглянути суб'єктів інституційного регулювання міграційної політики України;
- визначити особливості міграційної політики сучасної України;
- обґрунтувати шляхи вдосконалення державного управління щодо міграційної політики України.

Об'єктом дослідження є політико-правові аспекти державного управління в Україні.

Предметом дослідження є політико-правовий вимір державного управління в сфері міграційної політики України.

З'ясування мети і визначення завдань дослідження зумовили наступні **методи наукового пошуку:**

- Структурний метод допоміг виокремити поняттєво-категоріальний апарат міграційної політики;

- Історичний та логічний методи були використані для вивчення розвитку правового регулювання міграційних процесів в Україні та країнах Центральної Європи;
- Системний метод допоміг дослідити механізм державного регулювання в сфері міграційної політики та проаналізувати особливості міграційної політики країн Центральної Європи та дослідити сучасну міграційну політику України;
- Інституціональний метод дав змогу розглянути суб'єктів інституційного регулювання міграційної політики України та країн Центральної Європи;
- Порівняльний метод дозволив відшукати шляхи вдосконалення державного управління щодо міграційної політики України з урахуванням світового досвіду.

Гіпотеза: За умов зміни підходів до реалізації державного управління у сфері міграційної політики України з урахуванням світового досвіду, слід очікувати її трансформації в багатовекторну міграційну політику країни, що призведе до поступового зниження обсягів української міграції.

Науково-практична значимість отриманих результатів полягає у розробці практичних рекомендацій щодо вдосконалення вітчизняного державного управління в сфері міграційної політики.

Апробація результатів дослідження. Положення кваліфікаційної роботи були оприлюднені у I Всеукраїнській науково-практичній конференції «Прикладні аспекти сучасних міждисциплінарних досліджень» (м. Вінниця, 26 листопада 2021 р.) та I Міжнародній науково-практичній конференції «Прикладні аспекти сучасних міждисциплінарних досліджень» (м. Вінниця, 18 листопада 2022 р.).

Структура і обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається з анотації, вступу, трьох розділів (восьми підрозділів), висновків, списку використаних джерел (111 найменувань). Загальний обсяг роботи – 97 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В СФЕРІ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

1.1. Поняттєво-категоріальний апарат дослідження міграційної політики

Міграційна політика є реакцією держави на стихійні переміщення людей, спрямована на контроль руху населення та його планування. Таким чином дослідження поняття міграційної політики варто розпочати з визначення категорій «міграції». Економічна та соціально-демографічна характеристика міграції передбачає багато різних визначень і класифікацій цього явища.

Якщо раніше при застосуванні категорії міграції використовувалися два основних бачення: так зване вузьке визначення міграції – «переїзд на нове місце проживання» та широке розуміння міграції, яке включає «всі територіальні переміщення», сьогодні це поняття набуває універсального характеру, який іноді включає абсолютно різні категорії, пов'язані з територіальним рухом на різних стадіях. [35, С. 375].

Термін «міграція» походить від латинського слова «migratio», що означає мігрувати, переселятися. Відповідно до соціологічного словника, міграція визначається як «географічне переміщення індивідів або груп індивідів, тобто мобільність людей у вузькому чи більш широкому географічному просторі». Подібне значення має енциклопедичний демографічний словник: «Міграція населення — переміщення людей (мігрантів) через кордони тих чи інших адміністративно-територіальних одиниць зі зміною місця проживання назавжди або на більш-менш тривалий час» [55, С. 127]. Демограф, доктор географічних наук О. Хомра процес міграції населення трактує як «територіальні переміщення населення, пов'язані зі зміною місця проживання» [55, С. 127].

Щоб уникнути неправильного розуміння терміну «міграція», науковий аналіз обов'язково потребує уточнення: маятникова, сезонна, тимчасова, постійна, безповоротна, економічна, добровільна, вимушена, легальна, нелегальна, політична, екологічна, етнічна, трудова, освітня, човникова, туристична тощо. [14, С. 376].

Наукова література найчастіше поділяє міграцію на зовнішню та внутрішню [67, С. 130]. Так, наприклад, британський соціолог С. Каслз в своїх дослідженнях говорить про внутрішню та міжнародну міграцію. Під внутрішньою міграцією він розуміє рух населення в межах однієї країни, міжнародна міграція на його думку передбачає перетин державного кордону. В своїх дослідженнях О. Ровенчак використовуючи інформацію з Юридичної енциклопедії пише, що «Міграція – переселення, переміщення населення: всередині країни – внутрішня міграція населення, з однієї країни до іншої – зовнішня міграція населення» [67, С. 127 – 128].

Сучасні глобалізаційні процеси спричинили загострення нерівності умов та можливостей у різних країнах, призвели до зростання міждержавних переміщень населення та кардинальних змін у масштабах та структурі світових міграційних потоків. Така нерівність найчастіше проявляється в трудовій міграції населення. Власне визначення поняття дає історик М. Романюк – «трудова міграція – це рух, переселення й переміщення на постійній або тимчасовій основі носіїв робочої сили та працересурсного потенціалу в регіональному, національному й міждержавному міграційному просторі з метою забезпечення відповідного економічного циклу відтворення та власних потреб трудових мігрантів». Саме таке трактування підкреслює внутрішню мотивацію трудових мігрантів. [68, С. 999 – 1003].

Отож, міграційна політика має виступати елементом політики народонаселення та одним із засобів проектування чисельності, структури населення та трудових ресурсів. Вона виступає реакцією держави на стихійні переміщення людей, спрямована на планування руху населення та виконує функцію контролю за ним.

За визначенням О. Хомри «міграційна політика – це комплекс розробок та заходів, спрямованих на формування необхідних потоків і необхідної інтенсивності міграції населення» [73, С. 29]. В. Моїсеєнко розглядає міграційну політику як дії держави, пов'язані з регулюванням міграційних процесів у вузькому та широкому розумінні. [81, С. 41].

Вітчизняний науковець М. Бублій державну міграційну політику розглядав як систему концептуально об'єднаних методів і засобів, за допомогою яких держава взаємодіючи з її суспільними інститутами прагне досягти поставлених цілей повноцінного розвитку суспільства на всіх етапах його розвитку. Він вбачає міграційну політику як одну з підсистем політики держави, міжнародний контекст якої пов'язаний саме із зовнішньою міграцією робочої сили [73, С. 30].

М. Бублій наголошує, що категорія міграційної політики має міждисциплінарний характер, виступає сукупністю теоретичних положень, цілей і завдань, засобів і методів направлених на регулювання внутрішніх і міждержавних процесів переміщення населення. Характер та спрямованість визначаються безпосередньо соціально-економічною стратегією держави та змістом зовнішньої політики на конкретному етапі розвитку [73, С. 30].

Історикиня О. Малиновська визначає міграційну політику як систему правових, фінансових, адміністративних та організаційних заходів державних і недержавних інституцій, пов'язаних з пріоритетами міграції, кількісним і якісним складом міграційних потоків, регулюванням міграційних процесів, їх соціальною, демографічною та економічною структурою. Дослідниця вважає, що міграційна політика тісно пов'язана з національною. На її думку, міграційна політика, – це система умов, методів і заходів управління міграційною рухливістю населення. [2, С. 21].

Науковиця Н. Тиндик пише, що «міграційна політика України – це комплекс державних і міждержавних заходів, які забезпечують багатоплановий і комплексний контроль за переміщенням громадян України, іноземців та осіб без громадянства, особливо в транскордонному просторі». Міграційну політику слід розглядати як елемент соціальної політики держави, що являє собою цілеспрямовану діяльність державних органів та інших суб'єктів соціальної сфери щодо регулювання міграції населення та всебічного використання її можливостей на благо держави. [2, С. 21].

Узагальнюючи наведені дефініції поняття «міграційна політика» можна виділити її основні характеристики:

— система державних та міждержавних розробок, заходів, методів та засобів завжди є комплексною, направленою на упорядкування внутрішніх та міжнародних міграційних процесів;

— будується виходячи з соціально-економічної стратегії держави та світового порядку денного;

— включає в себе систему фінансових, правових, організаційних і адміністративних заходів держави і недержавних установ.

Для більш широкого розуміння сутності державної міграційної політики доцільним є вивчення категорій «регулювання міграційних процесів» та «управління міграційними процесами».

Так, історик М. Романюк під регулюванням міграційних процесів розуміє «систему правових, адміністративних, організаційно-фінансових заходів та інформаційне забезпечення урядових структур і громадських об'єднань для упорядкування міграційного простору, регулювання міграційного руху населення з позицій національних пріоритетів, кількісного і якісного складу міграційних потоків, їх соціальної, демографічної та економічної структури» [82, С. 253 – 254].

О. Шапоренко в своїй статті на тему «Державна міграційна політика: шляхи регулювання та принципи» регулювання міграційних процесів трактує як: «систему адміністративно-правових і соціально-економічних заходів, що забезпечують реалізацію гарантованих державою прав мігрантів, створення умов для їх переміщення в напрямках, що відповідають поточним і перспективним потребам країни, поліпшення демографічної ситуації та збереження територіальної цілісності України» [82, С. 254].

Міжнародне бюро праці трактує регулювання міграції як «створення формального набору норм і правил щодо переміщення людей через кордони та прийняття конкретних заходів з досягнення безпечної, законної та впорядкованої міграції» [82, С. 254].

Закордонна наукова література та роботи авторитетних науково-дослідних інститутів поряд з терміном «регулювання міграційних процесів» використовують поняття «управління міграцією». Д. Станков в своїй роботі пропонує здійснювати управління міграційними процесами шляхом активізації міжнародного співробітництва та транскордонного партнерства [82, С. 254].

Отже, дослідження міграційної політики включає в себе широкий спектр як синонімічних категорій – «регулювання міграційних процесів» та «управління міграцією», так і положень, які виступають допоміжними при дослідженні поняттєво-категоріального апарату міграційної політики – «міграція», «внутрішня та зовнішня міграція» та «трудова міграція». Акумулюючи дослідженні варіанти визначень можна зробити висновок, що міграційна політика – це комплексна система державних та міждержавних розробок, заходів, методів та засобів, направлена на упорядкування внутрішніх та міжнародних міграційних процесів, яка будується виходячи з соціально-економічної стратегії держави та світового порядку денного, включає в себе систему фінансових, правових, організаційних і адміністративних заходів держави і недержавних установ. Відповідно, регулювання міграційних процесів та управління міграцією – це система адміністративно-правових і соціально-економічних заходів для упорядкування міграційного простору, забезпечення реалізації прав мігрантів гарантованих державою, створення умов для їх переміщення в напрямках, що відповідають поточним і майбутнім потребам країни, для досягнення безпечної, законної та впорядкованої міграції.

1.2. Механізм державного регулювання в сфері міграційної політики

Поняття механізму регулювання міграційних процесів в сучасній науковій думці має велику кількість дефініцій та підходів. Сам термін «механізм» прийнято використовувати для визначення взаємодіючих частин одного цілого фахівцями з різних галузей знань [73, С. 30]. Так, наприклад Л. Юзьков розглядає

механізм державного управління як організацію функціонуючої системи яка включає в себе три елементи: суб'єкти управління; об'єкти управління; взаємодія суб'єктів та об'єктів [73, С. 31].

Науковиця С. Денисюк під механізмом управління міграційної політики розуміє комплекс розробок та заходів, які відносяться до сфери державного управління і включають в себе процес прийняття рішень, регламентований правовими нормами, контрольований представницькою владою та спрямований на оптимізацію міграційних процесів [73, С. 30].

М. Моїсеїнко механізми міграційної політики розглядає як вплив держави на міграційні процеси шляхом їх безпосереднього врегулювання [73, С. 30].

Докторка економічних наук М. Біль механізм регулювання міграції населення розглядає як систему, яка забезпечує вплив суб'єкта у вигляді державних і недержавних організацій і суб'єктів ринку міграційних послуг на міграційні процеси задля досягнення поставлених цілей. В свою чергу механізм як система визначається певною структурою – цілі, завдання, принципи, функції, суб'єкти, об'єкти, методи та форми державного регулювання, які взаємодіючи утворюють міграційну політику [3, С. 74].

Вказані підходи дослідників щодо розуміння механізмів регулювання міграційної політики утворюють собою систему загальноприйнятих ідей які на рівні державного управління перетворюються в концептуально об'єднані засоби, за допомогою яких держава розробляє кроки для розвитку суспільства, формуючи тим самим певні принципи [73, С. 31].

Серед таких принципів дослідниця К. Тарасенко виділяє [73, С. 31]:

- 1) системності – при проведенні міграційної політики враховується зв'язок всіх сфер суспільного життя;
- 2) комплексності – при проведенні міграційної політики враховуються різні фактори соціальної реальності, а також цілі і завдання міграційної політики мають співвідноситись з основними інтересами та потребами людей у цій сфері;

- 3) об'єктивності – означає орієнтацію міграційної політики базуючись на соціально-економічних тенденціях розвитку суспільства;
- 4) науковості – реалізація міграційної політики на основі методів наукового пізнання, які дозволять проводити ефективну соціальну діагностику, планування, прогнозування, та моделювання міграційних процесів;
- 5) перспективності – на основі наукових прогнозів передбачає проведення міграційної політики з оглядом на майбутнє;
- 6) ситуативності – орієнтація міграційної політики на дослідження та розробку технологій які б унеможливили суперечності та соціальні проблеми, спрямовані на реальний розвиток міграційних процесів, що не порушують права громадян;
- 7) законності – наявність відпрацьованих та закріплених процедур проведення міграційних процесів;
- 8) своєчасності – вирішення міграційних проблем відповідно до актуальних суспільних потреб та інтересів, на основі розвинутої системи соціально-правових технологій, спрямованих на безперервний моніторинг міграційних процесів;
- 9) інноваційності – орієнтація міграційної політики на розкриття й розвиток позитивного потенціалу міграційних процесів відповідно до запитів зовнішнього середовища.

Міграційна політика включає в себе кілька вимірів: економічний, демографічний, (гео) політичний, соціальний, а також сферу національної безпеки. Це пояснюється тим, що в управлінні міграцією неминуче перетинаються три конкуруючі один з одним цілі: економічне бачення, національна безпека і права людини. Першою цілю передбачається пріоритет економічних і демографічних інтересів країни, друга відповідає за сферу національної безпеки, а третя за гуманітарний підхід, який ґрунтується на рівності та повазі прав людини [82, С. 255].

Вирішення конкретних завдань в сфері регулювання міграційних процесів передбачає використання правильного методичного інструментарію, який забезпечує комплексний вплив на розвиток міграційних процесів. Методи державного регулювання міграції містять в собі прийоми і способи впливу на міграційну поведінку та здійснюються завдяки використанню взаємопов'язаних систем законодавчого, економічного, та організаційного характеру [82, С. 254].

Законодавче регулювання міграції регламентує відносини між суб'єктами міграції та органами державного управління і передбачає розробку законів, постанов уряду та інших державних органів, видання різного роду дозволів, обмежень, заборон, а також ліцензування та квотування [82, С. 254].

Економічне регулювання міграційних процесів забезпечується за допомогою системи податкових та грошово-кредитних механізмів, інвестиційної політики, бюджетного фінансування, системи оплати праці. Такий вид регулювання визначається виходячи зі сформованої конкретної міграційної ситуації, необхідністю розв'язання проблем, що склалися на ринку праці. Обмежувальні економічні заходи мають стримувати неефективні міграційні потоки, у тому числі зменшувати масштаби еміграції робочої сили, затребуваною на національному ринку праці; максимально обмежувати незаконну зайнятість мігрантів [82, С. 254].

Організаційні методи державного регулювання міграції включають в себе: моніторинг, аналіз і облік міграційних процесів, інформування органів державного управління та інших суб'єктів міграційного процесу, які здійснюють законодавчу, виконавчу та контрольну діяльність у сфері міграції населення; міжнародне співробітництво, а також розроблення державних програм розвитку міграційних процесів [82, С. 254 – 255].

Головним завданням органів державної влади які реалізовуватимуть державну міграційну політику є врахування інтересів усіх суб'єктів, поєднання всіх рівнів міграційної політики при збереженні балансу інтересів між ними. Таким чином, учасники міграційної політики розглядаються як її суб'єкти за різним ступенем активності елементів цієї діяльності. Тобто, суб'єктами

міграційної політики можуть бути державні органи, органи місцевого самоврядування, громадські організації, установи, соціальні групи чи окремі особи. [73, С. 32].

Зовнішня міграційна політика має сприяти безпеці країни, збільшенню її економічного потенціалу та підвищенню добробуту населення. Однак цей процес не є позитивним, а навпаки, завдає шкоди [2, С. 22].

Основними напрямками внутрішньої міграційної політики є забезпечення свободи територіального переміщення населення, підтримка та захист внутрішньо переміщених осіб, оптимізація міжрегіонального перерозподілу громадян у сфері праці з урахуванням сформованої політики у сфері зайнятості та регіональних ринків праці [2, С. 22].

Для розуміння сутності діяльності органів державної влади важливо розглянути функції міграційної політики. Варто зазначити, що в залежності від різних видів міграції та рівня внутрішніх та зовнішніх проблем вони мають властивість проявляти себе по різному [73, С. 32].

Науковець К. Тарасенко пропонує своє бачення основних функцій міграційної політики.

Функція регулювання міграційних процесів. Міграційна політика має прямий вплив на регулювання міграційних процесів з метою їх впорядкування, через створення соціально-економічних умов, прийняття законів і підзаконних актів, з метою забезпечення внутрішньополітичних інтересів країни. У зовнішньополітичній сфері – за допомогою двосторонніх або односторонніх нормативно-правових актів врегулювання загальних проблем міграції у світі [73, С. 33].

Функція раціоналізації суперечностей. Реалізується через пошук згоди у конфліктних ситуаціях які виникають у процесі державотворення, що виражається у зниженні соціальної напруженості між різними категоріями мігрантів при збереженні державних інтересів країни. [73, С. 33].

Інтегративна функція. У внутрішньополітичному полі інтеграційна функція впроваджується через процес включення змушених мігрантів в

суспільство країни реципієнта, охоплюючи одержання ними громадянства, а також допомоги в облаштуванні нового місця проживання, забезпечення робочими місцями та інші види соціальної підтримки. У зовнішньополітичному аспекті інтеграційна функція здійснюється через співробітництво з окремими державами, міжнародними організаціями, фондами з метою захисту прав мігрантів та запобіганню нелегальної міграції [73, С. 33].

Функція мобілізації людського потенціалу. Вона є втіленням соціальної динаміки та дає можливість використовувати міграційну політику шляхом залучення трудових ресурсів, що в результаті відтворюється в збалансованості трудового потенціалу країни, тобто зниженні показників демографічної кризи [73, С. 33].

Прискорювальна функція. Вона полягає в тому, що територіальні переміщення сприяють зміні соціально-психологічних характеристик людей, розширенню їх мислення, накопиченню знань про різні сфери життя, всебічному розвитку людини, пізнанню необхідних соціальних, матеріальних і духовних потреб [73, С. 33].

Селективна функція. Підтримує рівномірне розподілення участі різних соціально-демографічних груп у міграційних процесах, що призводить до зміни якісного складу населення держави на різних її територіях. [73, С. 33].

Економічна функція. Стимулює об'єднання матеріальних і особистісних факторів виробництва, регулює їх кількісну та якісну відповідність [73, С. 33].

Засобами проведення державної міграційної політики найчастіше виступають: міграційне законодавство; система державних органів влади, покликана забезпечити реалізацію державної міграційної політики; державні та регіональні програми; співробітництво з іноземними державами та міжнародними організаціями; інформаційне забезпечення впровадження державної міграційної політики.

Н. Блюк в своєму дослідженні «Про міграційну політику України» [2, С. 25] виділяє основні концептуальні напрями державних органів безпосередньо щодо реалізації державної міграційної політики, а саме:

1. Підготовка пропозицій щодо вдосконалення законодавства в сфері міграції, створення правової бази, яка визначатиме взаємні права та обов'язки держави і мігрантів.

2. Захист прав мігрантів відповідно до чинного законодавства та міжнародного права. В рамках цього напрямку реалізації міграційної політики передбачається розв'язання трьох задач:

- 1) на внутрішньодержавному рівні – стимулювати зацікавленість та підвищувати відповідальність українських державних органів, громадських організацій та підприємств усіх форм власності у забезпеченні прав мігрантів у нових економічних умовах;
- 2) на міжурядовому рівні - укладення угод з державами з питань регулювання міграційних процесів шляхом вирішення проблем захисту прав людини та економічних інтересів мігрантів;
- 3) за державним рівнем – забезпечення ефективного захисту прав та інтересів громадян за участю іноземних діаспор.

3. Організація імміграційного контролю, регулювання міграційних потоків. Ця контрольна-регулююча функція держави включає сферу зовнішньої та внутрішньої міграції. Такі заходи дозволяють своєчасно виявити соціальну напругу та зміни програм перерозподілу міграційних потоків по територіях.

4. Прийом, тимчасове розміщення біженців та вимушених переселенців, організація розселення, допомога у працевлаштуванні та поселенні на новому постійному місці проживання. Цей напрямок спрямований на розвиток мережі основних центрів прийому, тимчасового тримання за кількістю місць та зменшення інтенсивності потоку шукачів притулку у великих адміністративних центрах. Це сприятиме нормалізації криміногенно-епідеміологічної ситуації.

5. Розробка пропозицій щодо реалізації зовнішньої та внутрішньої політики України, що впливають на міграційні процеси.

6. Прогнозування міграційних процесів та проектування державної міграційної політики з урахуванням змін загальнополітичної та економічної ситуації.

7. Розробка регіональних і міжрегіональних програм та організація їх виконання. Даний напрямок дасть змогу організувати систему управління міграційними процесами держави з метою підвищення ефективності дій держави шляхом оптимізації взаємодії структур середньої ланки з метою вироблення єдиного підходу до реалізації міграційної політики держави.

8. Розподіл коштів, виділених з бюджету на вирішення міграційних проблем, та контроль за їх використанням. Визначення альтернативних джерел фінансування.

9. Розвиток механізму взаємодії правоохоронних органів з іншими суб'єктами державної влади.

10. Співпраця з українськими, міжнародними та іноземними організаціями, асоціаціями та фондами з метою надання практичної допомоги та виділення коштів для вирішення міграційних проблем [2, С. 25].

Отже, механізм державного регулювання міграційної політики передбачає комплекс розробок та заходів які регулюються правовими нормами і спрямовані на впорядкування міграційних процесів. Цілі, завдання, принципи, функції, суб'єкти, об'єкти, методи та форми державного регулювання взаємодіючи формують міграційну політику. Тому, на основі аналізу вищенаведеної системи механізмів, варто зазначити, що заходи державної міграційної політики мають ретельно відслідковувати міграційні процеси, сучасні тенденції та явища, оперативно реагувати на зміни та керувати ними, з метою підпорядкування особистих потреб мігрантів національним та регіональним інтересам та загалом сприяти національній безпеці країни.

РОЗДІЛ 2. СВІТОВИЙ ДОСВІД ПОЛІТИКО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

2.1. Правове регулювання міграційних процесів в країнах Центральної Європи

Враховуючи євроінтеграційні прагнення України значний інтерес до розгляду правового регулювання у сфері міграції складає досвід європейських країн.

Одним з найбільш вдалих прикладів забезпечення міграційної політики серед країн Європейського Союзу є Польща. Країна веде правильну, зважену і послідовну державну політику щодо збереження своїх національних інтересів у зв'язку з потужними глобальними міграційними процесами [56].

Сфера правового регулювання міграційними процесами Польщі насамперед регулюється міжнародно-правовими нормами, а саме: Женевська Конвенція про статус біженців від 28 липня 1951 р.; Протокол про статус біженців, укладений у Нью-Йорку 31 січня 1967 р.; Європейська угода про безвізовий режим для біженців, укладена в Страсбурзі 20 квітня 1959 р.; Протокол № 7 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, складений 22 листопада 1984 р. у Страсбурзі; Конвенція про права дитини, прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 20 листопада 1989 р.; Угода між Швейцарською Конфедерацією та Австрійською Республікою про створення та функціонування Міжнародного центру розвитку міграційної політики (ICMPD) у Відні, підписана у Відні 1 червня 1993 р. [88].

Членство Польщі у ЄС передбачає необхідність керуватись спільними правовими нормами у найбільш важливих сферах загальнозрозумілої міграційної політики, в рамках якої Євросоюз прагне підвищити свою ефективність за рахунок адекватних законодавчих пропозицій і дій на оперативному рівні.

Основними правовими актами ЄС в сфері надання притулку якими керується республіка Польща є: Директива 2011/95/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 13 грудня 2011 р. про стандарти кваліфікації громадян

третіх країн або осіб без громадянства як бенефіціарів міжнародного захисту, єдиний статус біженців або осіб, які мають право на додатковий захист, і обсяг наданої охорони; Директива 2013/32/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26 червня 2013 р. про спільні процедури надання та скасування міжнародного захисту; Директива 2013/33/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26 червня 2013 р., що встановлює стандарти для прийому осіб, які просять міжнародний захист; Регламент Європейського Парламенту та Ради № 604/2013 від 26 червня 2013 р. про встановлення критеріїв та механізмів визначення держави-члена, відповідальної за розгляд заяви про міжнародний захист, поданої в одній із держав-членів громадянином третьої країни або особою без громадянства; Регламент Європейського Парламенту та Ради № 603/2013 від 26 червня 2013 р. про створення системи Eurodac для порівняння відбитків пальців для ефективного застосування Регламенту Європейського Парламенту та Ради № 604/2013 [95].

Сферу запобігання торгівлі людьми нормує Директива Ради 2004/81/ЄС від 29 квітня 2004 р. про дозвіл на проживання, який видається громадянам третіх країн, які є жертвами торгівлі людьми або які раніше були об'єктами заходів сприяння нелегальній імміграції, які співпрацюють з компетентними органами та Директива Європейського Парламенту та Ради 2011/36/ЄС від 5 квітня 2011 р. про запобігання торгівлі людьми та боротьбу з нею та захист її жертв [95].

Захист кордонів та порядок отримання віз визначають: Регламент Європейського Парламенту та Ради № 1987/2006 від 20 грудня 2006 р. про створення, функціонування та використання Шенгенської інформаційної системи другого покоління (SIS II); Регламент Європейського Парламенту та Ради № 810/2009 від 13 липня 2009 р. про створення Візового кодексу Співтовариства; Регламент Європейського Парламенту та Ради № 2016/399 від 9 березня 2016 р. про Кодекс ЄС про правила пересування осіб через кордони (Шенгенський прикордонний кодекс); Регламент Європейського Парламенту та Ради № 2016/1624 від 14 вересня 2016 р. про Європейську прикордонну та берегову охорону та внесення змін до Регламенту Європейського Парламенту та

Ради № 2016/399; Регламент Європейського Парламенту та Ради № 2018/1806 від 14 листопада 2018 р. про перелік третіх країн, громадяни яких повинні мати візи під час перетину зовнішніх кордонів, і тих країн, громадяни яких звільнені від цієї вимоги; Регламент Європейського Парламенту та Ради № 2019/1896 від 13 листопада 2019 р. про Європейську прикордонну та берегову охорону [95].

В сфері нелегальної міграції правові норми визначають: Директива Ради 2001/40/ЄС від 28 травня 2001 р. про взаємне визнання рішень про видворення громадян третіх країн; Директива Ради 2001/51/ЄС від 28 червня 2001 р., що доповнює положення ст. 26 Конвенції про виконання Шенгенської угоди від 14 червня 1985 р.; Директива Ради 2002/90/ЄС від 28 листопада 2002 р., що визначає сприяння незаконному в'їзду, транзиту та перебуванню; Директива Ради 2003/110/ЄС від 25 листопада 2003 р. про допомогу у випадках транзиту з метою депортації повітрям; Директива Європейського Парламенту та Ради 2008/115/ЄС від 16 грудня 2008 р. про загальні стандарти та процедури в державах-членах для повернення громадян третіх країн, які незаконно перебувають на їх території; Директива Європейського Парламенту та Ради 2009/52/ЄС від 18 червня 2009 р., що передбачає мінімальні стандарти щодо санкцій і заходів проти роботодавців громадян третіх країн, які нелегально перебувають на їх території [95].

Чіткого дотримання Польщею вимагають і правові норми в сфері легальної міграції: Директива Ради 2003/86/ЄС від 22 вересня 2003 р. про право на возз'єднання сім'ї; Директива Ради 2003/109/ЄС від 25 листопада 2003 р. про статус громадян третіх країн, які є довготерміновими резидентами; Регламент Європейського Парламенту та Ради № 380/2008 від 18 квітня 2008 р. про внесення змін до Регламенту Європейського Парламенту та Ради № 1030/2002 про встановлення єдиного формату дозволів на проживання для громадян третіх країн; Директива Ради 2009/50/ЄС від 25 травня 2009 р. про умови в'їзду та проживання громадян третіх країн з метою висококваліфікованої роботи; Директива Європейського Парламенту та Ради 2011/98/ЄС від 13 грудня 2011 р. про єдину процедуру подання заявки на єдиний дозвіл для громадян третіх країн на перебування та роботу на території держави-члена та про загальний набір прав

для працівників третіх країн, які легально проживають на території держави-члена; Директива Європейського Парламенту та Ради 2014/36/ЄС від 26 лютого 2014 р. про умови в'їзду та проживання громадян третіх країн з метою працевлаштування як сезонних працівників; Директива Європейського Парламенту та Ради 2014/66/ЄС від 15 травня 2014 р. про умови в'їзду та проживання громадян третіх країн у рамках внутрішньокорпоративного трансферу; Директива Європейського Парламенту та Ради 2016/801 від 11 травня 2016 р. про умови в'їзду та проживання громадян третіх країн з метою дослідження, навчання, волонтерства, програм молодіжного обміну або освітніх проєктів [95].

Вільне пересування людей та їх рівність регулюють: Директива Європейського Парламенту та Ради 96/71/ЄС від 16 грудня 1996 р. щодо відрядження працівників у рамках надання послуг; Директива Ради 2000/43/ЄС від 29 червня 2000 р. про впровадження принципу рівного ставлення до осіб незалежно від расового чи етнічного походження; Директива Європейського Парламенту та Ради 2004/38/ЄС від 29 квітня 2004 р. про право громадян Союзу та членів їхніх сімей вільно пересуватися та проживати на території держав-членів; Директива Європейського Парламенту та Ради 2005/36/ЄС від 7 вересня 2005 р. про визнання професійних кваліфікацій; Регламент Європейського Парламенту та Ради № 1231/2010 від 24 листопада 2010 р. про поширення Регламенту (ЄС) № 883/2004 та Регламенту (ЄС) № 987/2009 на громадян третіх країн, які ще не охоплені цими правилами лише через вашу національність; Регламент Європейського Парламенту та Ради № 465/2012 від 22 травня 2012 р. про внесення змін до Регламенту (ЄС) № 883/2004 про координацію систем соціального забезпечення [95].

У внутрішньому законодавстві Польщі питання міграції регулюється багатьма правовими актами різного рівня. Основні акти, що стосуються питань міграції та притулку, включають: Конституція Республіки Польща від 2 квітня 1997 р.; Закон про надання захисту іноземцям на території Республіки Польща від 13 червня 2003 р.; Закон про в'їзд на територію Республіки Польща,

проживання та виїзд з цієї території громадян держав-членів Європейського Союзу та членів їхніх сімей від 14 липня 2006 р.; Закон про іноземців від 12 грудня 2013 р. [89].

Серед інших нормативно-правових актів варто відзначити: Закон про придбання нерухомого майна іноземцями від 24 березня 1920 р.; Закон про прикордонну охорону від 12 жовтня 1990 р.; Закон про систему освіти від 7 вересня 1991 р.; Акт про репатріацію від 9 листопада 2000 р.; Закон про соціальну допомогу від 12 березня 2004 р.; Закон про сприяння зайнятості та інститути ринку праці від 20 квітня 2004 р.; Закон про медичні послуги, що фінансуються з державних коштів від 27 серпня 2004 р.; Закон про Карту поляка від 7 вересня 2007 р.; Закон про польське громадянство від 2 квітня 2009 р.; Закон про впровадження деяких положень Європейського Союзу у сфері рівного ставлення від 3 грудня 2010 р.; Закон про підтримку сім'ї та прийомної сім'ї від 9 червня 2011 р.; Закон про легалізацію перебування деяких іноземців на території Республіки Польща від 28 липня 2011 р.; Закон про наслідки доручення роботи іноземцям, які проживають на території Республіки Польща з порушенням правил від 15 червня 2012 р.; Закон про принципи визнання професійних кваліфікацій, отриманих у державах-членах Європейського Союзу від 22 грудня 2015 р.; Акт про відрядження працівників в рамках надання послуг від 10 червня 2016 р.; Закон про підприємців від 6 березня 2018 р.; Закон про вищу освіту і науку від 20 липня 2018 р. [89].

В інституційній системі забезпечення правового регулювання Польської міграційної політики відповідальні за питання міграції та біженців такі суб'єкти: Міністр внутрішніх справ, який координує діяльність, пов'язану з міграційною політикою держави та контролює виконавчі органи – Управління у справах іноземців, Поліцію та Прикордонну службу. Іншими важливими акторами є: Міністр сім'ї та соціальної політики, Національна інспекція праці, Міністр закордонних справ, який контролює дипломатичні та консульські установи, воеводи та адміністративні суди (16 провінційних адміністративних судів і Вищий адміністративний суд) [90, С. 94]. Важливу роль у цій системі займає й

Президента Республіки Польща, який надає іноземцям польське громадянство та дає згоду на відмову від нього, а також Сенату, який опікується поляками за кордоном.

Ще однією з найбільш популярних європейських країн серед мігрантів є Німеччина, яка вдало забезпечує правове регулювання міграції забезпечуючи свої національні інтереси. Майже щороку міграційне законодавство Німеччини доповнюється та корегується в залежності від розвитку міграції як явища та світових змін які потребують реакції.

Внутрішнє Німецьке законодавство про міграцію та проживання включає всі правові положення, включаючи: закони, юридичні розпорядження та адміністративні правила, які регулюють в'їзд, проживання, поселення, професійну та політичну діяльність, інтеграцію та виїзд іноземця [99].

Додаткові норми законодавства щодо міграції та проживання так, як і в Польщі можна знайти в законодавстві Європейського співтовариства, вимогах міжнародного права та в двонаціональних і багатонаціональних угодах [99].

У 1999–2000 рр. прийнято Закони про громадянство у Німеччині та про права мігрантів. У процесі законодавчого розгляду у 2002 р. був прийнятий перший закон про імміграцію – “Закон про контроль і обмеження імміграції і про регулювання перебування і інтеграції громадян ЄС та іноземців” [37, С. 170].

Важливі аспекти німецького законодавства про міграцію та проживання, стандартизовано в Законі «Про проживання, працевлаштування та інтеграцію іноземців на федеральній території» [8] від 30 липня 2004 р. який є основним нормативно-правовим актом, що стосується перебування в країні іноземців та Законі «Про вільне пересування громадян ЄС» [103] від 30 липня 2004 р.. Процедура визнання осіб у Німеччині, що шукають притулку регулюється Законом «Про надання притулку» [96].

У 2005 р. було прийнято Закон «Про імміграцію» [104], який покликаний регулювати питання трудової міграції. Основні положення закону передбачали введення тимчасового та безстрокового видів проживання, можливість для осіб із високою кваліфікацією одразу отримати безстроковий дозвіл на проживання,

іноземцям після завершення навчання дозволили працювати в Німеччині, удосконалено права на перебування в країні жертв недержавного переслідування і переслідування за ознакою статі а також, для нових іммігрантів не з країн Європейського Союзу введено обов'язкову умову вивчення мови та проходження інтеграційних курсів. Пізніше, в 2007 р. закон було доопрацьовано, уряд покращив умови роботи для легальних мігрантів та ускладнив для нелегальних [37, С. 171].

Крім того, сферу трудової міграції регулюють також Закон «Про сприяння працевлаштуванню та професійній освіті» та постанова уряду «Про порядок видачі дозволів на роботу особам без німецького громадянства для роботи за наймом» [36, С. 116].

Тенденція до збільшення інтеграційних потоків з 2005 р. по 2022 р. зумовила до збільшення правових актів, таких як: Закон «Про контроль за трудовою міграцією» 2008 р.; Закон «Про оцінку професійної кваліфікації» 2012 р.; Реорганізація Указу про зайнятість, яка відкрила ринок праці для кваліфікованих працівників 2013 р.; Закон «Про класифікацію інших країн як безпечних країн походження та полегшення доступу до ринку праці для шукачів притулку та іноземців» 2014р.; Закон «Про перевизначення права на перебування та припинення проживання» 2015 р; Закон «Про прискорення процедури надання притулку» 2015 р.; Закон «Про полегшення видворення іноземців-злочинців і про розширене виключення статусу біженця для злочинців-шукачів притулку» 2016 р.; Закон «Про запровадження прискорених процедур надання притулку» 2016 р.; Закон «Про інтеграцію» 2016 р.; Закон «Для кращого виконання зобов'язання виїхати з країни» 2017 р. [97, С. 8 – 10].

7 червня 2019 р. парламент Німеччини прийняв низку законів, пов'язаних із відкриттям ринку праці для іммігрантів з-за меж Європейського Союзу [14]. В рамках вищевказаного пакету прийнято такі закони: Закон «Про кваліфіковану імміграцію»; Закон «Про впорядковане повернення»; Закон «Про вдосконалення обміну даними»; Закон «Про пільги шукачам притулку»; Закон «Про

толерантність до зайнятості»; Закон «Про сприяння працевлаштуванню іноземців» [102].

До суб'єктів правового регулювання німецької системи управління міграцією належать: Уряд країни, Федеральний парламент, Федеральна служба з міграції та проблем біженців, Федеральне міністерство внутрішніх справ, Федеральна поліція, Міністерство закордонних справ, Федеральне відомство з охорони конституції, Федеральне міністерство з питань зайнятості та соціального розвитку, уповноважений федерального уряду з питань міграції, біженців та інтеграції, Федеральний уповноважений у справах репатріантів, Федеральне міністерство у справах сім'ї, пенсіонерів, жінок та молоді, рада з питань репатріації, на рівні територіальних структурних утворень земельні відомства у справах іноземців [34, С. 827].

Згідно ст. 73 Основного закону Німеччини, питаннями громадянства, свободи пересування, документування, еміграції, імміграції займається парламент. Крім федерального парламенту – бундестагу, вищого законодавчого органу Німеччини, що видає закони в області міграційних відносин, в регулюванні міграційних процесів беруть участь Уряд країни і федеральні органи виконавчої влади [34, С. 827].

Ключовими органами, які забезпечують проведення міграційної політики Німеччини, є Федеральне міністерство внутрішніх справ і підвідомча йому Федеральна служба з міграції та проблем біженців [34, С. 827]. Регламент трудових відносин іноземцями, обмеження на в'їзд та виїзд з Німеччини визначається законами та постановами Федерального міністерства юстиції.

Завдання у сфері управління міграцією Міністерства внутрішніх справ включають розвиток законодавства про іноземців, питання надання притулку та гармонізацію європейського законодавства у відповідних сферах. Міністерство також розробляє закони щодо прийому біженців, репатріантів, «вимушених переселенців», нацменшин, громадянства, підтримки етнічних німців за кордоном [34, С. 827].

Завдання Федеральної служби з міграції та проблем біженців закріплені в статті 75 закону про міграцію, який набрав чинності 1 січня 2005 р., до них відносяться: збір інформації про трудових мігрантів і надання її відповідним державним установам, що займаються питаннями міграції, Агенству зайнятості та представництвом Німеччини за кордоном, уповноваженим Федеральним міністерством закордонних справ видавати паспорти та візи; розвиток структури та змісту інтеграційних курсів для іноземців та репатріантів.

Реалізація імміграційної політики – обов'язок Федерального міністерства внутрішніх справ, яке відповідальне і за розробку політики імміграції та інтеграції. Міграційне управління Міністерства адмініструє центральну базу даних по іноземцям та Федеральну службу з міграції та проблем біженців. В своєму складі служба має центральний апарат та територіальні органи, розташовані в землях Німеччини. Прикордонна служба в ФРН відноситься до іншого підрозділу МВС – Федеральної поліції і забезпечує контроль за пересуванням на кордоні і переслідування.

Розподіл відповідальності в Німеччині між місцевими і федеральними органами призвело до необхідності створення централізованої бази даних, відомості з яких можуть бути отримані як місцевими, так і федеральними органами, наприклад поліцією та посольствами. Центральна база даних по іноземцям повністю автоматизована, щомісяця реєструється понад мільйон запитів [34, С. 828].

Отже, розглянутий досвід правового регулювання на прикладі найрозвинутіших європейських країн характеризується «приспосованістю», «гнучкістю» та «актуальністю». Єдині законодавчі норми Європейського Союзу стали якісним підґрунтям для становлення внутрішніх міграційних політик держав-членів. Зважаючи на сучасні тенденції глобалізації міжнародної міграції, внутрішні та зовнішньополітичні виклики – держави ЄС демонструють швидкі відповіді в сфері нормативно-правового регулювання міграції, що знаходить своє відображення в їх високому рівні соціально-економічного розвитку. Завдання суб'єктів правового регулювання визначаються конституційними

нормами та законодавчими актами, а також, мають чітко вироблений механізм ефективного функціонування.

2.2. Особливості міграційної політики країн Центральної Європи

Значний інтерес для України становить міграційна політика країн Європейського союзу. Враховуючи євроінтеграційні прагнення та вміння швидкої трансформації міграційної політики, європейський досвід повинен враховуватися при вдосконаленні Української міграційної політики.

Ефективність міграційної політики доводять показники еміграції та імміграції. Так, наприклад, серед центральноєвропейських країн найменша кількість еміграції населення спостерігається у ФРН. За даними Федерального статистичного управління Німеччини у 2021 р. близько 1,32 млн. осіб іммігрували та 994 тис. осіб емігрували через кордони Німеччини [107].

Окремої уваги заслуговує польська міграційна політика, яка після вступу до ЄС мала один з найбільших показників еміграції власних громадян, але змогла не тільки його зменшити, але й стати міграційно-привабливою та отримати найбільший приплив іммігрантів серед країн європейського регіону [91]. За підрахунками Головного статистичного управління Польщі кількість емігрантів зменшується третій рік поспіль. Наприкінці 2020 р. 2,24 млн. поляків перебували за кордоном понад 3 місяці. Це приблизно на 176 тис. менше, ніж роком раніше, і понад 300 тис. менше, ніж у піковий 2017 р. [92]. За даними Міністерства сім'ї та соціальної політики за 2021 р. іммігрантам було видано рекордну кількість — загалом майже 3 мільйони — різноманітних дозволів на роботу, у тому числі спрощених, що дозволяють працевлаштовувати працівників зі Сходу, переважно з України та Білорусі [93].

Особливістю Польської міграційної політики є якісна політика заохочення трудової міграції, яка зосереджена на спрощення доступу до ринку праці та захист іноземних мігрантів. Прикладами заохочення трудових мігрантів є:

спрощена процедура отримання дозволів на роботу; закон, згідно з яким, іноземці поза ЄС зможуть отримати посвідку на тимчасове перебування у Польщі; закону «Про карту поляка» який передбачає надання мігрантам ряду переваг (можливість перебування на території Польщі без дозволів на роботу; легальне працевлаштування без оформлення дозволу на роботу; ведення бізнесу; безкоштовне медичне обслуговування; преференції при вступі до вишів та безкоштовне навчання тощо); нові правила працевлаштування іноземців які подовжують термін, протягом яких українці можуть працювати в Польщі.

У 2017 р. Міністерство внутрішніх справ Польщі представило проект поправки до Закону про надання іноземцям захисту на території Республіки Польща. Нові правила спрямовані на підвищення безпеки кордонів (поправкою запроваджується так званий режим «кордону», яким повинні бути охоплені особи, що подорожують без відповідних документів) і полегшення механізму переселення іноземців, які незаконно перетнули кордон [76, С. 153].

З 2018 р. в Польщі набули чинності нові правила працевлаштування іноземців. Зокрема, декларацію про намір працевлаштувати іноземця, які були безкоштовні, замінили платні дозволи на сезонні роботи, зокрема – рільництво, садівництво, роботу в туристичній та гастрономічній галузі. Президент Асоціації компаній з міжнародного працевлаштування В. Воскобойник вважає, що ці нововведення краще захищатимуть самих іноземних працівників [57].

Також Польщею було запроваджено три типи дозволів на роботу на своїй території для іноземних працівників. Перші два отримуються на території держави-донора: це стандартна робоча віза, друга – це робота в сезонній сфері, робота в полі, садівництво, туризм, гастрономія. І окремо іноземці можуть отримати за третім типом дозвіл, перебуваючи вже на території Польщі, якщо вони в'їхали туди на законних підставах, на підставі біометричного паспорту. Крім того, з 1 січня 2018 р. польські роботодавці повинні мати інформацію про те, де конкретно мешкають трудові мігранти, або ж самі надавати їм житло [57].

Під час пандемії COVID-19 Польща була однією з перших країн в Європі яка швидко відреагувала та почала запроваджувати карантинні обмеження як для

поляків, так і для іноземних громадян загалом. Вже 1 квітня 2020 р. в Польщі набув чинності пакет законодавчих змін під назвою «Антикризовий щит» [94], спрямований на стабілізацію польської економіки та захист її громадян, зокрема мігрантів, від наслідків карантинних обмежень. Завдяки таким нововведенням, іноземним мігрантам які втратили роботу через карантинні обмеження, уряд Польщі призначив щомісячну соціальну допомогу у розмірі 80% мінімальної зарплати протягом трьох місяців [86].

У травні 2020 року з початком сезону польових робіт виникла потреба в сезонних працівниках. Щоб не втратити врожай через нестачу робочої сили, представники сільського господарства та переробної промисловості Польщі подали звернення до прем'єр-міністра Польщі з проханням спростити перетин кордону для іноземних сезонних робітників та видавати їм дозволи на роботу [4].

Водночас із «сезонниками» почали повертатися працівники з інших областей. Наприклад, рекрутингові компанії спільно з Міжнародними авіалініями України заручившись дозволами України та Польщі почали організовувати чартерні рейси. З працівниками укладалися довгострокові договори працевлаштування в Польщі та оформлена медична страховка [15].

Важливою подією з огляду на поживлення трудової міграції до Польщі під час пандемії стало підвищення з початку 2021 р. мінімальної погодинної оплати праці до 13,5 злотих, тобто в середньому заробітна плата може збільшилась на 100 доларів.

Пандемія змусила поляків звернути увагу на нестачу лікарів. Колись польські лікарі переїхали до заможніших країн Європи. Зараз Польща потребує близько 68 тис. лікарів, вона посідає останнє місце за кількістю лікарів на душу населення серед європейських країн. Таким чином, це спростило доступ іноземних спеціалістів до польських лікарень.

2021 р. Польським Урядом було затверджено документ «Міграційна політика Польщі – напрямки дій 2021-2022» який стосується: питання легальної міграції та її реагування на економічні та соціальні потреби Польщі; мінімізації нелегальної міграції до Польщі; надання необхідної допомоги та догляду

іноземцям, які потребують захисту; інтеграція іноземців у польське суспільство; міграція поляків; Європейський вимір міграційної політики. Крім того, передбачено регулярне оновлення документа, яке має адекватно реагувати на динамічні зміни міграційної ситуації в Польщі [87].

Через брак політики інтеграції іммігрантів на державному рівні та все більшу кількість мігрантів у містах, органи місцевого самоврядування беруть на себе ключову роль у цьому питанні. Так, наприклад, У мерії Варшави працює Комісія соціального діалогу для іноземців, до складу якої зокрема входять організації мігрантів. Комісія готує висновки щодо нормативно-правових актів та консультує місцеву владу з питань міграції та мігрантів. Гданськ є єдиним містом у Польщі, яке системно підійшло до проблеми включення мігрантів до суспільства та розробило Модель інтеграції іммігрантів [77].

Після початку повномасштабного вторгнення Росії на територію України 24 лютого 2022 р. найбільший рух біженців відбувався через українсько-польський кордон. Кожна з країн-членів ЄС надає біженцям з України право на перебування, працевлаштування, соціальну й медичну допомогу, запис дітей до дитсадків і шкіл, вивчення місцевої мови тощо. Так, за даними Міністерства внутрішніх справ і адміністрації Польщі, станом на 4 вересня 2022 р. PESEL (польський аналог ідентифікаційного номера) отримали понад 1,3 млн громадян України. З них 670 тисяч – працездатного віку [16].

Громадянам України, які тікають від війни та перетинають польський кордон, можуть отримати законне перебування на 18 місяців. Це стосується людей, які приїхали до Польщі з 24 лютого включно. Для подачі заявки буде 90 днів [16].

Національний фонд охорони здоров'я гарантує, що всі особи, які прибули з України після 24 лютого 2022 р., можуть розраховувати на безкоштовну медичну допомогу. Необхідно мати лише довідку, видану Прикордонною службою Республіки Польща, або відбиток штампа Прикордонної служби Республіки Польща в проїзному документі, що підтверджує законність перебування в Польщі [16].

Біженці зможуть користуватися пільгами Національного фонду охорони здоров'я на тих самих умовах, що й громадяни Польщі. Тому безкоштовна допомога включає лікування та консультації в державних закладах охорони здоров'я [16].

Українці, які перетнули польський кордон після 24 лютого та легалізували своє перебування в країні, мають право на одноразову вітальну допомогу в розмірі 300 злотих [16].

У Міністерстві сім'ї та соціальної політики повідомили, що біженці з України, які отримають право на постійне проживання в Польщі, зможуть користуватися такими соціальними пільгами: відкритий доступ до ринку праці; доступ до медичної допомоги; безкоштовне навчання; одноразова допомога у розмірі 500 або 300 злотих; безкоштовна психологічна допомога [16].

Усі біженці з України, які прибули до Польщі після 24 лютого, будуть охоплені системою PESEL, звісно за умови, що вони заявлять про перебування в Польщі. Також буде створено спеціальну базу даних, в якій будуть реєструватися всі біженці, які залишаються в Польщі, що полегшить органам місцевого самоврядування підтримку жителів України [16].

Студенти з України, які приїхали до Польщі після 24 лютого 2022 р., можуть продовжити навчання в Польщі. Документи, що підтверджують рівень освіти, не потрібні. У разі їх відсутності достатньо декларації самого студента, а рівень буде перевірятися Університетом. Студенти також можуть подати заявку на соціальну стипендію та студентські позики. Академічні викладачі з України зможуть працювати в польських університетах без участі в конкурсах. Також студенти медицини з України можуть продовжити навчання в Польщі без будь-яких додаткових витрат [16].

Загалом, від початку війни в Україні роботу в Польщі знайшли 430 тисяч українців [69].

Німецька міграційна політика характеризується якісною інтеграційною політикою мігрантів та захистом біженців (в той же час, маючи жорсткі протоколи для встановлення та перевірки особи).

Інтеграційна політика становить центральну сферу політики в Німеччині. Згідно з законом про перебування ті іноземці, котрі законно та довготривало живуть на території ФРН, мають право на інтеграційні послуги федерації. Ці послуги сприяють вивченню мови, інтеграції у систему професійної підготовки, праці та освіти, а також суспільній інтеграції. Як головний захід пропонується інтеграційний курс, що складається з мовного курсу та курсу орієнтації [5, С. 120 – 121].

Іммігранти, які можуть залишитися в Німеччині довше, повинні мати можливість швидко здобути професію або розпочати кар'єру. З цієї причини у 2019 р. федеральний уряд ухвалив Закон про навчання та сприяння зайнятості іноземців. Федеральний уряд також змінив положення про допомогу для претендентів на притулок у 2019 р. Коригування зроблено для того, щоб біженці не кидали професійне навчання або навчання у вузі з фінансових причин [101].

Федеральний уряд також планує додаткові заходи щодо інтеграції жінок із міграційним минулим на ринку праці. Для цього проводяться спеціальні тренінги для співробітників агенцій з працевлаштування, щоб вони могли краще реагувати на особливі потреби жінок із міграційним минулим [101].

Волонтерство також відіграє важливу роль в інтеграції. Йдеться як про численних добровольців, які проводять курси для біженців чи мігрантів, надаючи їм повсякденну допомогу, так і про іммігрантів, які самі займаються волонтерством. Ця робота на громадських засадах фінансується у рамках адаптованого Закону про пільги для осіб, які шукають притулку [101].

За підрахунками Федерального статистичного відомства Німеччини, кількість людей працездатного віку до 2035 р. зменшиться на чотири-шість мільйонів. Тому федеральний уряд сприяє припливу іноземних фахівців. З цією метою було ухвалено Закон про імміграцію для кваліфікованих працівників, який набув чинності 1 березня 2020 р.. Він дозволяє фахівцям із країн, які не входять до ЄС, отримувати легший доступ до німецького ринку праці. До цього часу необмежений доступ до ринку праці мали лише фахівці з вищою освітою. Тепер це стосується і фахівців із професійною кваліфікацією, придбаною за

кордоном. Втім, необхідною умовою є визнання кваліфікації компетентним органом Німеччини. Якщо у претендента є засоби для існування, а знання німецької мови достатні для обраного виду діяльності, фахівці можуть в'їхати в країну для пошуку роботи [98].

Під час пандемії COVID-19 з метою уникнення фінансових проблем, федеральний уряд запусив комплексний пакет заходів. Так, 27 березня 2020 р. було ухвалено перший Пакет соціального захисту покликаний допомогти пом'якшити соціальні та економічні наслідки пандемії корони для громадян – Закон «Про полегшення доступу до соціального забезпечення, використання та захисту постачальників соціальних послуг через коронавірус SARS-CoV-2» [108]. Для легальних трудових мігрантів закон передбачав виплату допомоги за скорочений робочий день або допомоги по безробіттю.

2 квітня 2020 р. у зв'язку з потребою залучення сезонних працівників Міністр внутрішніх справ Г. Зеєхофер та Міністр сільського господарства Ю. Клекнер розробили набір правил, які дозволять фермерам і садівникам наймати іноземних сезонних працівників, незважаючи на обмеження на кордоні Німеччини через коронавірус. Після прибуття до Німеччини іноземні працівники зіткнуться з 14-денним суворим відокремленням від інших працівників і будуть жити в тому, що урядові чиновники описали як «віртуальний карантин, одночасно з можливістю працювати». Сезонні працівники працюватимуть у невеликих групах, які будуть користуватися спільними кухнями окремо, посуд митимуть у гарячій воді, щоб мінімізувати ризик зараження [105].

28 травня 2020 р. Бундестагом було прийнято другий Пакет соціального захисту, який збільшив розмір допомоги за скорочений робочий день через пандемію. Працівники, тривалість робочого часу яких скорочено щонайменше на 50 відсотків, повинні отримувати 70 відсотків з 4-го місяця і з 7-го місяця 80 відсотків єдиної чистої ставки. Крім того, період права на допомогу по безробіттю було подовжено один раз на три місяці для тих, чиє право закінчиться в період з 1 травня 2020 року до 31 грудня 2020 р. [111].

17 березня 2021 р. був введений в дію третій Пакет соціального захисту [109]. Відповідно до документу, якщо мігрант внаслідок коронавірусної кризи більше не зможе покривати витрати на проживання та житло за рахунок власних коштів у період з 1 березня 2020 р. до 31 грудня 2022 р. він зможе подати заяву на отримання допомоги на прожитковий мінімум відповідно до Соціального кодексу (SGB II; SGB XII) за спрощеною процедурою. Таким чином, іноземці могли отримати надійне забезпечення витрат на проживання протягом шести місяців [110].

Особам, які зазнали політичних переслідувань, Основний закон гарантує фундаментальне право на притулок. 2015 р. – під час «кризи, пов'язаної з біженцями», – у пошуках захисту до Німеччини потрапили 890 тисяч людей, у 2016 р. майже 746 тисяч осіб подали тут заяви про надання притулку. Німеччина намагається досягти солідарного європейського рішення питання біженців. Водночас Федеральний уряд виступає за поліпшення захисту біженців та за підтримку біженців у країнах, що їх приймають [5].

Цікавим є й той факт, що Федеральне відомство у справах міграції та біженців, як і імміграційна влада, може запитувати та оцінювати дані з мобільних пристроїв і SIM-карт, щоб захистити, встановити та перевірити особу, включаючи національність, шукачів притулку [106]. Також, Німеччина створила власний Центральний реєстр іноземців який містить всю інформацію, що стосується іноземців (включаючи їх правопорушення), які перебували або перебувають у Німеччині більше трьох місяців. З приблизно 18,9 мільйонами записів персональних даних (у загальній базі даних) і приблизно 11 мільйонами заявок у візовому файлі, це один із найбільших автоматизованих реєстрів державного управління в Німеччині [100].

З початком повномасштабної війни в Україні Німеччина прихистила понад 900 000 біженців. Українцям дозволили в'їжджати на територію Німеччини без візи. Однак перебувати у країні без реєстрації дозволено у термін до 90 днів, далі потрібно обов'язково подати заявку на набуття статусу тимчасового захисту [51].

Німеччина забезпечила українським біженцям високий рівень соціального захисту та підтримки в пошуку роботи. В центрах прийняття біженців які працюють у кожній федеральній землі українцям надавали тимчасове житло, соціальну та медичну допомогу і харчування. Біженці з України, які мали дозвіл на проживання, отримували соціальну допомогу на підставі закону про шукачів притулку. Ці виплати варіювалися довкола показника у 300 євро на місяць для дорослих і трохи менше для неповнолітніх. Вже з 1 червня вони отримують таку ж допомогу, як і німецькі безробітні. Базова ставка для дорослого становить 449 євро [52].

Пізніше, влада ФРН переглянула правила перебування для переселенців. З 1 вересня 2022 р., приїжджаючи до Німеччини по безвізу, громадяни України, не будуть змушені відразу реєструватися. Подавати заявки на статус тимчасового захисту можна буде доти, доки військові дії не припиняться. Втім, відповідно до оновлених правил перебування українських біженців у Німеччині, громадяни України мають подбати про свій статус, щоб залишатися в країні легально. Важливо заздалегідь подати заяву на набуття статусу тимчасового захисту, оскільки залишатися в країні довше 90 днів стане неможливим. Інакше доведеться виїхати з Німеччини на три місяці [83]. Фактично було введено облікову систему для українських біженців, яка допоможе відстежувати, хто і скільки часу вже знаходиться у країні.

Таким чином, сучасна міграційна політика центральноєвропейських країн відповідаючи часовим викликам направлена на вироблення якісної політики в сфері трудової міграції, сфері інтеграції мігрантів, захисту біженців та реінтеграції емігрантів. Польська політика заохочення іноземних трудових мігрантів знаходить своє відображення в стабільному ринку праці, низьким рівнем безробіття та зростаючою економікою держави. Міграційна політика ФРН сьогодні направлена на поступове збільшення доступу до ринку праці іноземним громадянам, при цьому, зберігаючи жорсткі умови для перевірки їх особи. Головною умовою до іноземних мігрантів є їх подальша інтеграція в соціально-економічне життя країни на рівні з корінними жителями. Розглянута

політика захисту біженців в обох країнах демонструє зібраність, наявність чіткого алгоритму дій, що забезпечує можливість швидкого реагування та ефективність в результаті.

РОЗДІЛ 3. СТАН ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В СФЕРІ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

3.1. Конституційно-правове регулювання державного управління в сфері міграційної політики України

Міграція представляє собою одну з форм глобальних інтеграційних процесів і забезпечує реалізацію права людини на свободу пересування. Забезпечення реалізації цього права передбачає функціонування міжнародних стандартів спрямованих на його захист. Таким чином система внутрішньодержавних міграційно-правових джерел знаходиться під впливом міжнародного права.

Низка міжнародних міграційно-правових норм після виконання припису частини першої статті 9 Конституції України безпосередньо стали частиною національного міграційного законодавства України. Положення цієї статті мають надзвичайно важливе політико-правове значення в контексті активного входження України у світове співтовариство. Вони свідчать про вірність України міжнародно-правовим зобов'язанням, які є обов'язковими до виконання разом із національним законодавством, та повагу до норм міжнародного права [78].

Зміст і сутність універсальних міжнародних норм міграційного права відображені в Загальній декларації прав людини від 10 грудня 1948 р., Міжнародному пакті про громадянські та політичні права (1966 р.), Конвенції про статус біженців (1951 р.), Міжнародній конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації (1966 р.) [78], Європейській конвенції про захист прав людини та основних свобод (1950 р.) [1]. Міжнародними нормативно-правовими актами, що визначають поняття нелегальної міграції та напрямки її протидії є: Конвенція Організації Об'єднаних Націй (далі ООН) проти транснаціональної організованої злочинності (2000 р.); Резолюція Міжнародної організації міграції (1998 р.); Протокол проти незаконного ввезення мігрантів сушею, морем і повітрям, що доповнює конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності, підписаний від імені України в 2011 р. [1]. Ці норми є складовою

міжнародного правопорядку, а відхилення від них розглядаються як спроба порушити міжнародне міграційне право.

Залежно від органу прийняття виділяють такі види джерел міграційного законодавства:

- міжнародні нормативно-правові акти, ратифіковані Верховною Радою;
- Конституція України;
- кодекси та закони;
- укази Президента України та Постанови КМУ;
- відомчі нормативні акти міністерств та інших центральних органів виконавчої влади;
- нормативні акти місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування[1].

В залежності від міграційних інститутів, загальний нормативно-правовий масив можна поділити на акти, які регулюють відносини щодо:

- набуття, втрати громадянства України;
- еміграції з України;
- імміграції в Україну;
- свободи пересування та вільного обрання місця перебування;
- набуття статусу біженця або особи, що потребує додаткового захисту;
- протидії нелегальній міграції, тощо[1].

В Україні головна роль державно-правовому регулюванню міграційної політики належить Конституції України. Вона забезпечує демократичні принципи побудови держави, гарантує свободу пересування всередині та за межами країни, вільний вибір місця проживання. Конституція України визначає основні принципи міграційної політики держави Україна у сфері міграції людей і громадян, її метою є цілеспрямоване регулювання міграційних потоків, подолання негативних наслідків неорганізованих і неконтрольованих

міграційних процесів, забезпечення умов для реалізації прав мігрантів, їх інтеграції в політичне, юридичне, соціально-економічне та культурне національне середовище проживання тощо [78].

Частина друга статті 25 Конституції України [58] передбачає, що громадянин України не може бути вигнаний за межі України або виданий іншій державі. Враховуючи ці норми, їх можна вважати конституційною гарантією унеможливлення видворення з території України або видачі іншій державі громадянина України. У зв'язку з цим Україна гарантує своїм громадянам турботу та захист за її межами. Ці функції покладаються на дипломатичні та консульські представництва та консульські установи з метою забезпечення прав і законних інтересів та поновлення їх у разі порушення [78].

В частині першій статті 26 Конституції України [58] для іноземців та осіб без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, запроваджено переважно національне регулювання, але з певними особливостями його застосування до різних категорій визначених осіб. Основні права, свободи та обов'язки іноземних громадян та осіб без громадянства, які проживають або тимчасово перебувають в Україні, закріплені в Законі України «Про правовий статус іноземців» [78].

Частина друга статті 26 Конституції України [58] зазначає, що іноземцям та особам без громадянства може бути надано притулок у порядку, встановленому законом. Україна дотримується міжнародних зобов'язань щодо захисту прав людини, яка була вимушена покинути країну громадянства чи постійного проживання. Так, надання притулку регулюються Законом України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» [25]. А відповідно до пункту 26 частини першої статті 106 Конституції України [59] Президент України приймає рішення про надання притулку в Україні.

Право на свободу пересування, вільний вибір місця проживання, вільне залишення території України гарантується частиною першою статті 33 Конституції України [58] як громадян України, так і всім іншим особам, що на законних підставах перебувають на її території. У здійсненні цього права

існують й певні обмеження, які за діючим законодавством встановлюються Законом України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» [26], а також статтею 64 Конституції України [58] де передбачається можливість окремих обмежень свободи пересування і вибору місця проживання для громадян України та іноземців в умовах воєнного або надзвичайного стану [78].

Відповідно до положень частини другої статті 33 Конституції України [58] громадянин України не може бути позбавлений права в будь – який час повернутися в Україну. Виїзд громадян України з її території регулюється Законом України «Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України» [27]. Державні органи зобов'язані надати допомогу своїм громадянам у поверненні їх в Україну.

Стаття 92 Конституції України закріплює норми впорядкування найбільш важливих суспільних відносин, в тому числі й міграційних процесів, виключно законами України. Пункт 8 частини другої статті 92 Конституції України вводить поняття міграційного режиму. Норми статті 92 Конституції закріплюють, що основи регулювання демографічних та міграційних процесів визначаються винятково законами, таким же чином встановлюється порядок утворення і функціонування вільних та інших спеціальних зон, що мають міграційний, відмінний від загального [1].

Закріпивши основні правові засади міграційної політики, Конституція України забезпечила подальший розвиток правової бази, що регулює внутрішні та зовнішні міграційні процеси, відкрила широке правове поле для мігрантів..

Серед важливих законодавчих актів, що вплинули на розвиток міграційних процесів, є Закон України «Про громадянство України» [28] (2001 р.) який забезпечує право на українське громадянство всім без винятку жителям країни, є гарантією захисту некорінного населення від дискримінації та вимушеної еміграції. Закон надає право на українське громадянство вихідцям з України, які з різних причин виїхали з її території, якщо вони не є громадянами інших держав і постійно проживають в Україні [1].

Серед законів, які безпосередньо забезпечують врегулювання міграційних процесів, слід назвати Закон України «Про порядок виїзду і в'їзду в Україну громадян України» [27] (1994 р.). Цей Закон надає право вільного виїзду за кордон та повернення на батьківщину всім громадянам України, виключає будь-які обмеження прав громадян, які виїжджають за кордон на тимчасове або постійне проживання, закріплює законодавчі підстави для відмову громадянам України у виїзді за її межі [1].

Вплив на міграційні процеси має й українське законодавство стосовно національних меншин. Закон України «Про національні меншини в Україні» [29] (1992 р.), забезпечує права національних меншин як невід'ємну частину прав людини, сприяє міжнаціональній злагоді та запобігає еміграції через етнічні міжусобиці [1].

Закон України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» [30] (2011 р.) визначає порядок визнання особи біженцем, особою, яка потребує додаткового тимчасового захисту, закріплює процедуру втрати та позбавлення цього статусу, а також визначив правовий статус зазначеної категорії осіб в Україні.

Закон України «Про імміграцію» [31] (2001 р.) вперше ввів до національного законодавства дефініцію «іммігрант» - це іноземець чи особа без громадянства, який отримав дозвіл на імміграцію і прибув в Україну на постійне проживання, або, перебуваючи в Україні на законних підставах, отримав дозвіл на імміграцію і залишився в Україні на постійне проживання. Такій особі, дипломатичне представництво чи консульська установа України за її зверненням оформляють імміграційну візу. Після прибуття іммігранта в Україну він повинен в найкоротшій термін звернутися до спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань імміграції за місцем проживання із заявою про видачу йому посвідки на постійне проживання [1].

Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» [26] (2012 р.) вказує, що всі іноземці, які легально перебувають в Україні, мають ті ж права та обов'язки, що і громадяни України. Важливо, що незалежно від

законності перебування іноземці та особи без громадянства, які знаходяться під юрисдикцією України, мають право на визнання їх правосуб'єктності та основних прав і свобод людини, які гарантуються міжнародним законодавством. Закон передбачає право іноземців на притулок, встановлює процедуру отримання статусу біженця, статусу особи яка потребує додаткового або тимчасового захисту, працевлаштування, постійне або тимчасове проживання, імміграцію, натуралізацію [1].

Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» [32] (2014 р.) виступає гарантією дотримання прав, свобод та законних інтересів внутрішньо переміщених осіб. Документ дає визначення категорії «внутрішня переміщена особа», вказує процедуру їх обліку, забезпечення прав (право внутрішньо переміщених осіб на отримання документів; право зареєстрованих внутрішньо переміщених осіб на зайнятість, пенсійне забезпечення, загальнообов'язкове державне соціальне страхування, соціальні послуги, освіту; виборче право, інш.) та обов'язків.

Закон України «Про зовнішню трудову міграцію» [33] (2015 р.) гарантує права на належні умови праці та соціальний захист, на навчання та підтвердження результатів неформального професійного навчання, забезпечує державні гарантії надання консульської допомоги трудовим мігрантам, діяльність в Україні громадських об'єднань трудових мігрантів, створених за кордоном, сприяння культурному розвитку громадян , освітні, духовні та мовні потреби, право на інформацію, на реінтеграцію в суспільство, а також на відшкодування шкоди, заподіяної пуд час трудової діяльності в державі перебування [33].

Першим основним документом, який визначав державну стратегію у міграційній сфері стала Концепція державної міграційної політики України [75], схвалена Указом Президента України в 2011 р. . Концепція визначала напрями, стратегічні завдання державної міграційної політики України, принципи та пріоритети діяльності державних органів влади у сфері міграції, напрями вдосконалення їх законодавчого та інституційного забезпечення, механізми

реалізації. З об'єктивної точки зору, концепція містила в собі скоріш набір показників, які розкривають поняття міграційної політики держави та перелік інструментів її реалізації, аніж вказувала на напрями і порядок дій державних органів влади у сфері міграції. Такий документ міг би містити в собі стратегічні довгострокові цілі, короткострокові завдання, вказувати засоби, строки та ресурси які б досягали поставлених задач. Проте, Концепція не містила в собі загальної ідеї, не мала визначення специфіки міграційної ситуації в Україні і обумовлених нею викликів. Також, в документі був відсутній зв'язок міграційної політики з іншими сферами діяльності держави, наприклад, стратегією соціально-економічного та демографічного розвитку [74].

Пізніше, враховуючи новітні глобальні та локальні виклики (міграція з Близького Сходу, наближення України до Європейського Союзу, запровадження безвізового режиму з країнами Євросоюзу, внутрішня міграція населення) на заміну старій Концепції в 2017 р. Уряд України прийняв Стратегію державної міграційної політики [60], яка стала рамковим документом для рішень та заходів до 2025 р. [74].

Крім того, з 2017 року Уряд України займається питанням трудової міграції. З метою створення умов для повернення громадян України, які працюють за кордоном, та збереження трудових ресурсів України затверджено План заходів щодо забезпечення реінтеграції в суспільство трудових мігрантів і членів їх сімей [38].

Найбільш загальні положення у сфері міграційного права встановлюються Постановами та розпорядженнями Кабінету Міністрів України: Постанова Кабінету Міністрів України № 1768 від 25 березня 1999 р. «Про Програму запобігання торгівлі жінками та дітьми», Постанова Кабінету Міністрів України №322 від 8 квітня 2009 р. «Про затвердження Порядку видачі, продовження строку дії та анулювання дозволів на використання праці іноземців та осіб без громадянства», Постанова Кабінету Міністрів України від 1 червня 2011 р. №567 «Про затвердження Правил оформлення віз для в'їзду в Україну і транзитного проїзду через її територію», розпорядження «Про схвалення Концепції

інтегрованого управління кордонами» від 27 жовтня 2010 р., розпорядження «Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції інтегрованого управління кордонами» від 5 січня 2011 р., розпорядження «Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції державної міграційної політики» від 12 жовтня 2011 р., Постанова «Про затвердження Порядку продовження строку перебування та продовження або скорочення строку тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства на території України» від 15 лютого 2012 р., Постанова «Про затвердження Порядку провадження за заявами іноземців та осіб без громадянства про добровільне повернення» від 7 березня 2012 р. [78].

Значна роль у впорядкуванні відносин у сфері міграційного права належить відомчим нормативним актам Державної міграційної служби і органів внутрішніх справ: Наказ МВС України від 13.04.2012 р. № 320 «Про затвердження Порядку оформлення і видачі паспорта громадянина України», Наказ МВС України № 353 від 23 квітня 2012 р. «Про затвердження Інструкції про примусове повернення і примусове видворення з України іноземців та осіб без громадянства», Наказ МВС України № 1603 від 21 грудня 2004 р. «Про затвердження Порядку провадження за заявами про оформлення паспортів громадянина України для виїзду за кордон і проїзних документів дитини», Наказ МВС № 390 від 16 жовтня 2007 р. «Про затвердження Положення про пункт тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають в Україні», Наказ Міністерства внутрішніх справ України № 363 від 25 квітня 2012 р. «Про затвердження Порядку розгляду заяв іноземців та осіб без громадянства про продовження строку перебування на території України» тощо [78].

Отже, переглянуте конституційне регулювання, нормативно-правові акти, разом з актами міністерств та інших органів центральної влади, а також з нормативними документами місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування в цілому формують та забезпечують регулювання державного управління в сфері міграційної політики України. Протягом останніх кількох років спостерігаються активні зрушення у становленні регулювання

міграційної політики України, зусилля органів якої, перш за все, спрямовані у напрямку подолання негативних тенденцій міграційних процесів та їх налагодженні. Так, наприклад, Верховна Рада України затвердила постанову «Про прийняття за основу проекту Закону України про захист трудових мігрантів та боротьбу з шахрайством у працевлаштуванні за кордон» та прийняла законопроект «Про внесення змін до деяких законів України щодо застосування праці іноземців та осіб без громадянства в Україні». Хоч відповідні законопроекти створюються, але робота з їх розгляду та законодавчого закріплення триває роками, що несе в собі негативне відображення на динаміці міграції. Україна потребує ще багато нормативно-правових актів які б відповідали європейським стандартам, а отже і якості державного управління в сфері міграційної політики.

3.2. Суб'єкти міграційної політики України

Інституційну базу державної міграційної політики сучасної України забезпечує система державних структур різних рівнів управління, це – державні інститути, тобто ті, які реалізують свої функції в рамках своєї компетенції, та недержавні інститути, які діють самостійно або співпрацюють з органами влади виконуючи свою роль в регулюванні міграційних процесів.

Серед суб'єктів, які формують державну міграційну політику в Україні, відноситься Верховна Рада України, Президент України і Кабінет Міністрів України. Ці органи в межах своїх повноважень регулюють основні міграційні процеси в державі, видають нормативно-правові акти у сфері міграції та забезпечують захист прав і свобод людини і громадянина з питань міграції [6, С. 87].

Верховна Рада України відіграє ключову роль у формуванні нормативно-правової бази регулювання державної міграційної політики. Верховна Рада України включає в себе спеціальні комітети, кожен з яких працює в певних

напрямах та проводить підготовку проектів законодавчих актів, розглядає і подає свої пропозиції щодо інших законів, підготовлених іншими комітетами, контролює виконання відповідних законів, постанов, організовує й проводить засідання, парламентські та комітетські слухання, круглі столи [70, С. 137].

Президент України відіграє важливу роль у регулюванні міграційних процесів. В Офісі Президента України діє постійна комісія з питань громадянства, яка розглядає заяви про прийняття до громадянства України чи виходу з нього та подає відповідні пропозиції Президенту щодо задоволення цих заяв. Також, вона здійснює контроль за дотриманням виконання рішень щодо громадянства [70, С. 140].

Кабінет Міністрів України є найвищим органом виконавчої влади який здійснює свою діяльність безпосередньо, через міністерства, інші центральні органи виконавчої влади та місцеві держадміністрації. Постійно діючим органом, що забезпечує роботу Кабінету Міністрів України, є Секретаріат Кабінету Міністрів України. До структури секретаріату входять два департаменти, які мають вплив на регулювання міграційних процесів, а саме: з питань міжнародного співробітництва; гуманітарної та соціальної політики [70, С. 141].

Відповідальність за визначення міграційної політики України розділено між Міністерством внутрішніх справ України та Міністерством соціальної політики України, у той час як Державна міграційна служба України реалізує міграційну політику та надає рекомендації щодо неї [82, С. 253].

Головним завданням Міністерства внутрішніх справ України є забезпечення формування державної політики у різних сферах. Зокрема, робочі положення щодо сфер відповідальності включають «регулювання міграційної діяльності (імміграції та еміграції), у тому числі протидія нелегальній міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших груп мігрантів, визначених законодавством». Формування і реалізація державної міграційної політики здійснюється як безпосередньо самим міністерством, так і за

допомогою координації ним діяльності Державної міграційної служби [70, С. 143].

Міністерство закордонних справ України є головним органом виконавчої влади у формуванні та забезпеченні реалізації державної політики у сфері зовнішніх відносин України. До основних завдань діяльності міністерства, які стосуються міграційної сфери, належать [70, С. 144]: «забезпечення захисту національних інтересів України у сфері міжнародних відносин; забезпечення розвитку зв'язків із закордонними українцями та їх громадськими об'єднаннями, координація заходів, що здійснюються органами виконавчої влади з метою розвитку таких зв'язків; захист прав та інтересів громадян і юридичних осіб України за кордоном» [62].

Державна міграційна служба України входить до системи органів виконавчої влади та відповідає за реалізацію державної політики у сфері міграції (імміграції та еміграції), у тому числі нелегальної міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інш [42, С.17].

Державна міграційна служба є виконавчою структурою, це закріплено в Положенні про Державну міграційну службу України затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 року «Про затвердження Положення про Державну міграційну службу України» [63]. Тому, на службу покладено обов'язок реалізувати рішення, які приймає законодавча влада. Здійснення виконавчої функції неможливе без прийняття конкретних управлінських рішень і контролю за їх виконанням [42, С. 18].

Діяльність Державної міграційної служби відбувається і контролюється Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України. Здійснюючи діяльність Державна міграційна служба застосовує як заходи переконання, так і заходи державного примусу, реалізуючи тим самим державно-владні повноваження [42, С. 18 – 19].

Державна міграційна служба України:

- Подає Міністру рекомендації щодо формування державної політики у сферах міграції (міграції та еміграції), у тому числі боротьби з

нелегальною міграцією, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших категорій мігрантів, встановлених законодавством.

- Аналізує міграційну ситуацію в Україні, питання біженців та інших категорій мігрантів, розробляє поточні та довгострокові прогнози з цих питань.
- Бере участь разом з Міністерством освіти і науки України, Міністерством аграрної політики та продовольства України в межах, установлених законодавством, у вирішенні питань трудової міграції та питань навчання іноземців та осіб без громадянства в Україні.
- Здійснює державний контроль за дотриманням міграційного законодавства.
- Контролює діяльність територіальних органів та територіальних підрозділів ДМС України, та інш.

До внутрішньо-організаційних повноважень Державної міграційної служби України відносять: облік осіб, які набули чи звернулися за статусом біженця чи особи, яка потребує додаткового захисту, осіб, які набули (вийшли з) громадянства України та осіб, яким видається дозвіл на надано імміграцію в Україну на всіх етапах відповідної процедури; забезпечує створення, удосконалення, розвитку, моніторингу та функціонування Єдиного державного демографічного реєстру, Національної системи біометричної верифікації та ідентифікації громадян України, іноземців та осіб без громадянства, Єдиної інформаційно-аналітичної системи управління міграційними процесами, розпорядником яких є ДМС тощо [6, С. 88].

До публічного адміністрування відносять такі повноваження Державної міграційної служби України: ведення в рамках процедур питань прийняття до громадянства України та припинення громадянства України; прийняття відповідно до законодавства рішень щодо визначення громадянства України, оформлення набуття громадянства України; оформлення документів на

тимчасове або постійне проживання в Україні, а також виїзд за кордон, тощо [6, С. 88].

Нагляд за дотриманням міграційного законодавства, спрямований на протидію організованим формам нелегальної міграції, здійснюють Національна поліція, Адміністрація Державної прикордонної служби України, СБУ, Служба зовнішньої розвідки і інші [6, С. 87].

З 5 грудня 2019 року Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, окрім широкого спектру питань, пов'язаних з формуванням та реалізацією державної політики економічного, соціального розвитку і торгівлі, промислової та інвестиційної політики, покликане вирішувати також проблеми зайнятості населення, трудової міграції, трудових відносин та соціального діалогу [70, С. 144].

Реалізацію державної політики у сфері зайнятості населення та трудової міграції покладено на Державну службу зайнятості. В сфері міграції ця служба здійснює таку діяльність: «видає роботодавцям дозволи на застосування праці іноземців та осіб без громадянства, веде облік таких дозволів; бере участь у здійсненні міжнародного співробітництва для розв'язання проблем зайнятості населення, соціального захисту громадян від безробіття та трудової міграції; забезпечує виконання завдань і функцій у сфері зайнятості населення, трудової міграції та соціального захисту від безробіття, а також функцій виконавчої дирекції Фонду, визначених законами України» [70, С. 145].

Політикою інтеграції мігрантів займається Міністерство культури та інформаційної політики України. Міністерство забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері міжнаціональних відносин, релігії та захисту прав національних меншин в Україні, у сфері культури, державної мовної політики, популяризації України у світі, тощо [70, С. 145].

Важливим в сучасній Україні є соціальний захист внутрішньо переміщених осіб. Так, в 2016 році було створено Міністерство з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб України яке пізніше, в 2020 році було перейменовано на «Міністерство з питань реінтеграції

тимчасово окупованих територій України». Міністерство реінтеграції є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, який займається формуванням та реалізацією державної політики з питань тимчасово окупованих територій України [80].

Міністерству освіти і науки України та Міністерство молоді та спорту України працюють задля формування високого рівня національної свідомості і патріотизму, сприяння працевлаштуванню молоді, створення умов для її інтелектуального самовдосконалення і творчого розвитку щоб запобігти формуванню міграційних установок та масовому виїзду за кордон або ж забезпечити зворотність міграційних процесів [70, С. 146].

Міністерство юстиції України здійснює правове забезпечення формування та реалізації державної міграційної політики. Серед структурних підрозділів міністерства вплив на міграційну сферу мають: управління міжнародного співробітництва та протоколу, департамент міжнародного права, директорат стратегічного планування та європейської інтеграції [70, С. 146].

На регіональному рівні інституційне забезпечення міграційної політики формують відповідні органи державного управління обласного, районного і місцевого значення.

Україна представлена в органах управління Агентства ООН у справах біженців та Міжнародної організації з міграції, а також, у Глобальному форумі з питань міграції та розвитку й у кількох регіональних консультативних процесах, де має змогу обмінюватися досвідом та рекомендаціями щодо формування міграційної політики.

Варто згадати і про вплив недержавних інститутів на міграційну політику, а саме: рекрутингові агентства, фірми, які безпосередньо займаються працевлаштуванням українських громадян за кордоном, а також юридичні і консалтингові компанії, що надають юридичні, інформаційні та консультаційні послуги для бажаючих виїхати за межі України [70, С. 151].

Активними суб'єктами міграційної політики виступають також політичні партії, рухи, громадські організації. Так, наприклад серед усіх 365 політичних

партій України зареєстрована лише одна партія яка покликана представляти інтереси та права заробітчан та емігрантів: «Партія заробітчан України». Втім, окрім реєстраційних даних інформація про діяльність партії відсутня.

Згадуючи громадські організації які спрямовують свою діяльність щодо міграційної сфери, варто зазначити що в Україні вони дуже поширені і ведуть активну діяльність. Так, наприклад громадська організація «Європа без бар'єрів» спрямовує свою діяльність на реалізацію права людини на свободу пересування та підтримку суспільно значущих реформ у сфері європейської інтеграції, верховенства права, управління міграцією та кордонами, транспорту, захисту персональних даних, громадського порядку та протидії дискримінації. У своїй діяльності «Європа без бар'єрів» поєднує функції аналітичного центру та громадської організації, займаючись аналітикою, моніторингом, адвокацією та інформуванням. Експертиза організації використовувалась у підготовці Угоди про спрощення оформлення віз (2009 – 2014 роки), Угоди про малий прикордонний рух з Польщею, Угорщиною та Словаччиною, Національного плану заходів візової лібералізації (2010-2014 роки), Міграційного профілю (2011 рік), Концепції державної міграційної політики (2013 – 2014 роки), Порядку денного Україна-ЄС у сфері юстиції, свободи та безпеки (2018 рік), Стратегії інтегрованого управління кордонами (2019 рік) [21].

Вдалим прикладом дієвої громадської організації яка працює щоб допомагати мігрантам і їх сім'ям реалізувати права, пов'язані з міграцією, в Україні та за кордоном варто зазначити й організацію «Агенція «Дамо раду». Організація має власний Благодійний фонд «Запорука» допомогою якого скористалися понад 3500 клієнтів: отримали пенсії за час роботи в Італії на загальну суму понад 2,5 мільйони євро, возз'єдналися з рідними, отримали психологічну та юридичну допомогу, відкрили власні бізнеси тощо. Ключовими партнерами у сфері міграції стали організації з Італії, Міжнародна організація з міграції, Міжнародний інститут освіти, культури, зв'язків з діаспорою Національного університету «Львівська політехніка» [13].

Важливою є роль міжнародних організацій та міжнародного співробітництва. Найбільш відомими у своїй діяльності є Світовий конгрес Українців [84] (об'єднує організації закордонних українців з понад 60 країн світу), Європейський конгрес Українців [22] (представлено у 20 країнах Центральної і Східної Європи), Український народний союз [85] (найбільша українська організація у США).

Провідною міжурядовою міжнародною організацією, яка веде свою діяльність з метою розв'язання найгостріших проблем, пов'язаних з міграцією населення, є Міжнародна організація з міграції (МОМ). У рамках Стратегії МОМ основними напрямками діяльності Організації є вдосконалення управління міграцією та забезпечення належного захисту прав мігрантів, сприяння економічному та соціальному розвитку держав через міграцію, створення та розвиток Міжнародного діалогу з питань міграції [43]. Представництво МОМ в Україні розпочалося після отримання статусу країни-спостерігача 1996 р.. У 2002 р. Верховною Радою України було ратифіковано її членство організації.

В Україні представництво МОМ працює спільно з понад 50 партнерами-неурядовими організаціями, центральними та місцевими органами влади, а також громадськістю. Також, було підписано меморандуми про взаєморозуміння з усіма міністерствами та службами, які опікуються питанням міграції в Україні, та укладено місцеві угоди про партнерство з 48 ураженими конфліктом громадами. Організація є членом Національної робочої групи з гуманітарних питань, Міжкластерної координаційної групи та членом кластерів ООН з питань житла та непродовольчої допомоги; захисту; води, санітарії та гігієни, а також інших координаційних технічних робочих груп [43].

Протягом двадцяти п'яти років діяльності в Україні МОМ надала (безпосередньо або через своїх партнерів по проектах) допомогу понад 700 тис. осіб – мігрантів (українців та представників інших національностей), потенційних мігрантів, постраждалих від торгівлі людьми, внутрішньо переміщених осіб (ВПО) та представників інших уразливих груп. З початку російської агресії у 2014 р., представництво організації почало приділяти

особливу увагу проблемам ВПО та інших категорій уражених конфліктом осіб та проводити роботу за напрямками [43]:

- працевлаштування, мікропідприємництво та самозайнятість ВПО та осіб, постраждалих від конфлікту;
- розвиток соціальної інфраструктури у зонах переселення та повернення, а також підтримка стабілізації громад, що зазнали наслідків конфлікту на Донбасі;
- грошова допомога ВПО;
- національна гаряча лінія для ВПО.

Регулюванням окремих аспектів міграції населення займаються й інші міжнародні організації. Так, з 1954 р. Україна є членом Міжнародної організації праці (МОП). Основними стратегічними цілями МОП є сприяння реалізації основоположних принципів та прав у сфері праці, розширення можливостей для працівників отримати гідну роботу та гідну заробітну плату, підвищення ефективності соціального захисту для всіх верств населення та інш [44].

Ключовим елементом співпраці України з Міжнародною організацією праці є реалізація Програми гідної праці, підписаної у квітні 2012 р. Міністерством соціальної політики України спільно з МОП. Головною метою цієї програми є сприяння гідній праці як ключовому фактору продуктивності та важливого елементу розвитку соціально-трудоного сектору в Україні [44].

Активну участь у вирішенні проблем вимушеної міграції бере Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, яке забезпечує міжнародний захист і допомогу біженцям у різних країнах світу. Представництво в Україні надає правову, матеріальну й соціальну допомогу біженцям і ВПО, сприяє їх працевлаштуванню, інтеграції, добровільній репатріації чи переселенню. Так, у 2014–2015 рр. діяла програма фінансової допомоги для найбільш вразливих груп ВПО (вагітних жінок, самотніх батьків, багатодітних сімей, людей похилого віку тощо). У 2014 р. Представництво Управління Верховного комісара ООН в Україні у співпраці з неурядовою організацією «Крим SOS» реалізовували

програму грантової підтримки ВПО, що включала малі бізнес-гранти та гранти на облаштування житла [70, С. 154].

Важливо згадати про співпрацю України та Міжнародного центру розвитку міграційної політики (МЦРМП) яка розпочалась 25 вересня 2019 року з підписання меморандуму між Державною міграційною службою України та МЦРМП. Міжнародний центр розвитку міграційної політики в своїй діяльності застосовує регіональний підхід, щоб створити ефективну співпрацю та партнерство вздовж основних маршрутів міграції (пріоритетними регіонами є Африка, Центральна та Південна Азія, Європа та Близький Схід). Такий унікальний трикомпонентний підхід (структурне поєднання досліджень, міграційних діалогів та нарощування потенціалу) до управління міграціями сприяє кращому розвитку міграційної політики в усьому світі [70, С. 155]. Основними формами реалізації співробітництва в Україні є: спільна розробка, фінансування та реалізація проектів, програм та інших заходів; технічна підтримка в процесі імплементації спільних проектів; організація навчань, семінарів та конференцій; обмін статистичною інформацією щодо міграції [45].

Отже, в формуванні та забезпеченні міграційної політики України бере участь досить велике коло суб'єктів. Аналізуючи політичні інститути, спостерігається певна розпорошеність задач між органами влади, а в результаті їх хаотичне залучення до роботи над виникаючими міграційними проблемами. Неполітичні інститути які мають вплив на державну міграційну політику представлені не багатьма громадськими організаціями, вагомого значення мають і міжнародні організації, які активно діють на території України.

3.3. Міграційна політика сучасної України

Сучасні вектори розвитку міграційної політики України залежать від характеру міграційних процесів, внутрішньополітичних факторів та глобального світопорядку.

Події останніх років – війна на Сході України та анексія Криму (з 2014 р.), світова пандемія COVID-19 (2019 – 2022 рр.), повномасштабне військове вторгнення Російської Федерації на територію України яке розпочалось 24 лютого 2022 р. спричинили ускладнення соціально-економічного характеру, економічну кризу. Значного впливу в результаті вказаних подій зазнали всі категорії мігрантів та міграційна сфера загалом, що знайшло своє відображення в сучасній міграційній політиці України.

Автори статті «Міграція українців до Польщі як наслідок державної політики» Т. Нагорняк та Ю. Пачос пропонують розрізняти типи міграційних потоків з України зважаючи на їх причини. Можна виокремити наступні групи зовнішніх міграцій за причинами:

1. Соціальні (родинні зв'язки, возз'єднання родини);
2. Культурні (повернення на батьківщину предків, релігійні причини);
3. Освітні (навчання в вищих навчальних закладах, довготривалі стажування);
4. Економічні та трудові (пошук високооплачуваної роботи, більш сприятливих умов ведення бізнесу, покращення матеріального становища тощо)[53].

Результати соціологічного опитування щодо міграційних настроїв українців, проведене в липні 2021 року українською неурядовою компанією маркетингових і соціологічних досліджень Research & Branding Group демонструє, що головними причинами еміграції українців є пропозиція цікавої і прибуткової роботи (28%), збройний конфлікт/війна (27%), економічні проблеми в країні (22%) та сімейні обставини (21%). Дещо менше на міграційні настрої впливають відсутність умов для самореалізації (14%) та політична нестабільність в Україні (12%) [46].

В 2014 – 2016 рр. спостерігалось різке збільшення української трудової міграції. Соціально-економічна ситуація в Україні, незважаючи на реформи, залишалася вкрай складною, ринок праці потерпав від нестачі працівників. Низький рівень життя, падіння національної валюти, а головне відсутність

стратегії розвитку людського капіталу ускладнювали ситуацію на ринку праці та сприяли міграції українців за кордон цілими сім'ями. Ті, хто змушені були покинути свої домівки у Криму, Донецькій та Луганській областях, внутрішньо переміщені особи (ВПО), також почали шукати шляхів покращення умов життя.

Після 2014 р. трудова міграція до Російської Федерації, яка раніше була доволі масовою почала постійно скорочувалася [47, С. 12], і у 2015 р. становила 4,16 млн разів, натомість до Польщі – 9,52 млн разів, що становило близько 40 % усіх закордонних поїздок, здійснених у вказаному році [70, С. 190 - 191].

За інформацією Державної служби статистики України стала Польща основною країною призначення для українських трудових мігрантів, вона як країна-реципієнт, успішно реалізує політику стимулювання трудової міграції та надання українцям можливості використовувати всі соціальні бонуси та право отримувати європейську зарплату, що й пояснює обрання саме польського напрямку.

Відсутність системних реформ в освіті, спричинила низку факторів, які стимулюють виїзд студентської молоді за кордон. Більшість студентів виїжджає на навчання за кордон, а викладачі та науковці користуються можливостями іноземної освіти для подальшого працевлаштування [53]. За даними Профспілки працівників освіти і науки України в 2014 р. чисельність українських студентів за кордоном налічувала 50 тисяч осіб, а у 2019 р. вона зросла ще на 54 % до приблизно 78 тисяч осіб.

Така міграційна динаміка України була відображенням недовісти міграційної політики України в регулюванні зовнішньої міграції та відсутністю швидкої реакції на кризові ситуації. Тільки пізніше, в 2017 р. Уряд України прийняв Стратегію державної міграційної політики та затвердив План заходів щодо забезпечення реінтеграції в суспільство трудових мігрантів і членів їх сімей. Значною проблемою було й те, що Україна не вела облік мігрантів, що виїжджають за кордон працювати та навчатися. Тобто оцінити реальні масштаби міграції та запобігати цьому було практично неможливо. Втім, така проблема

існує і сьогодні, кожен суб'єкт міграційної політики України має різні дані стосовно кількості українських мігрантів за кордоном.

Обраний на посаду у 2019 р. Президент України Володимир Зеленський у своїй передвиборчій програмі пообіцяв створити умови, за яких українці, що роз'їхалися по світу, мали б бажання повернутися додому. У грудні 2019 р. Уряд анонсував запуск програми дешевих кредитів для малого та середнього бізнесу «Доступні кредити 5-7-9%», яка, крім іншого, мала сприяти створенню умов для повернення працівників-мігрантів на батьківщину [47].

До початку пандемії, у 2019 р., громадяни України перетнули державний кордон у напрямку виїзду майже 30 млн разів. Збільшенню кількості закордонних подорожей великою мірою посприяло набуття в 2017 р. безвізового режиму з ЄС. За даними соціологічного моніторингу, який щорічно проводиться Інститутом соціології НАНУ, якщо в 2018 р. можливістю безвізових поїздок скористалися 7,6% респондентів, то в 2019 р. – уже 14,4%. В основному вони подорожували (14,4%) та відвідували родичів і друзів (9,5%), водночас 8,2% шукали під час поїздок можливостей для працевлаштування [47, С. 11].

У результаті анексії Криму та конфлікту на сході Україна стикнулася із проблемою масових вимушених внутрішніх переміщень. Так, через рік після окупації Криму, та 7 місяців після початку воєнних дій 20 жовтня 2014 р. було прийнято Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» [32].

З метою соціальної підтримки внутрішньо переміщених сімей (осіб) у жовтні 2014 р. Урядом прийнято постанову № 505 «Про надання щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг» [7].

Для виплати грошової допомоги за бюджетною програмою КПКВК «Надання щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг» за період 2014 – 2019 рр. Мінсоцполітики передбачались видатки в обсязі 16,1 млрд грн [7].

Зареєстровані як внутрішньо переміщені особи громадяни пенсійного віку, особи з інвалідністю, діти з інвалідністю та інші особи, які перебувають у складних життєвих обставинах, мають право на отримання соціальних послуг відповідно до чинного законодавства України за фактичним місцем проживання чи перебування [7].

Соціальний захист малозабезпечених сімей внутрішньо переміщених осіб, в тому числі багатодітних, забезпечується шляхом надання їм допомоги відповідно до Закону України «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям» з урахуванням сукупного доходу та майнового стану сім'ї [7].

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 27.04.2018 р. № 329 «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України та визнання такою, що втратила чинність, постанови Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2016 р. № 1022» спрощено механізм надання внутрішньо переміщеним особам житлової субсидії для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг, придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива [7].

В березні 2020 р. з початком світової пандемії COVID-19 відбулось формування нових реалій як для України, так і світу загалом. Держави почали впроваджувати обмеження задля нерозповсюдження вірусу, що спровокувало закриття кордонів, хвилю повернень українських мігрантів на батьківщину та виїзду іноземних мігрантів.

У 2020 р. чисельність перетинів громадянами кордону у напрямку виїзду була майже втричі меншою, ніж попереднього року – 11,2 млн [47, С. 11].

Чисельність в'їзду українців переважала чисельність виїзду у березні 2020 року на 300,8 тис., у квітні – на 100 тис., у травні – на 53 тис [47, С. 11].

Починаючи з 12 березня 2020 р. Україна почала вводити обмеження на перетин державного кордону та міжнародного транспортного сполучення. Пізніше, 26 березня 2020 р. президент України В. Зеленський заявив про повне закриття кордону та припинення всіх пасажирських перевезень з 27 березня 2020

р. Такі дії призвели до масового скупчення мігрантів на кордонах України і її сусідніх держав. Через те, що абсолютна більшість мігрантів на кордоні була без власного транспорту Державній прикордонній службі України довелося організувати автобусні рейси для піших мігрантів [79].

Потребувала державної підтримки й інша частина мігрантів, яка перебувала далеко за межами України та опинилась в «пастці». Міністерство закордонних справ України (МЗС) відзначилося швидкою реакцією, для українців які опинились в «пастці» було розроблено та впроваджено програму «Захист» в рамках якої посольства та генеральні консульства в усьому світі забезпечували такою допомогою: вирішення питань з простроченими документами/дозволами/візами на перебування в іноземній країні; задля захисту законних інтересів громадян відбувалася співпраця з правоохоронними органами країн перебування; інформування про всі можливості повернення до України та зміни епідеміологічної ситуації в країні перебування або впровадження надзвичайних режимів; проводились консультації по вирішенню побутових питань та охорони здоров'я мігрантів; співпраця з місцевою владою та бізнесом які були готові допомагати з тимчасовим розміщенням українських громадян [49]. Для налагодження швидких каналів комунікації в рамках програми, посольства та консульства України створювали спеціальні спільноти та канали в месенджерах під назвою «Захист у (назва міста/країни)». Такі групи публікували новини про карантинні заходи в країні перебування, шляхи та транспортні засоби до України, процес отримання необхідних дозволів, можливість безкоштовного отримання засобів захисту тощо. [49].

Активного поширення в кризовий момент набула й інша державна ініціатива – «ДРУГ». Проект Добровільної реєстрації українських громадян при подорожах за кордон є ефективним інструментом попередження, у разі потреби звернення та надання допомоги громадянам України у надзвичайних ситуаціях за кордоном [20]. Таким чином, були забезпечені можливі шляхи комунікації держави та українських мігрантів.

За ініціативою міністра МЗС України Д. Кулеби було створено оперативний штаб який координував роботу МЗС, причетних органів влади та міжнародних організацій з метою захисту громадян за кордоном і надання актуальної інформації щодо поширення Covid-19 у світі [49].

В умовах пандемії COVID-19 активізації державного управління міграційними процесами в Україні потребувала ще одна велика група мігрантів – заробітчани, які на час карантину повернулись додому. Більшість трудових мігрантів, які повернулися, були залучені в українську економіку і їм було важко знайти високооплачувану роботу. Так, згідно з ініціативою уряду щодо працевлаштування трудових мігрантів, які повернулися в країну, держава запропонувала роботу в житлово-комунальних підприємствах та «Великому будівництві», середня зарплата яких становить 6645 тис. грн. На цьому тлі ініціатива уряду не така приваблива, тому що люди звикли отримувати інший дохід за запропоновану роботу.

В умовах високої потреби низки зарубіжних країн в сезонних сільськогосподарських працівниках, Уряд України докладав зусиль для забезпечення організованої та безпечної трудової міграції і вимагав від зарубіжних працедавців наявність офіційного трудового контракту з українським працівником, медичного страхування, гарантій надання житла та перевезення до місця роботи та назад до України [47, С. 23].

Також, 27 січня 2021 р. Кабінет Міністрів України ухвалив рішення про виплату допомоги у розмірі 150 тисяч гривень українським заробітчанами, які повернулися в Україну через пандемію. На реалізацію ініціативи з державного бюджету України планується виділити 108 мільйонів гривень, допомогу зможуть отримати 720 осіб. За словами очільника уряду Д. Шмигала, така державна підтримка стане стимулом залишатися в Україні та відкривати бізнес, що в свою чергу забезпечить інвестиції в суспільство та створення нових робочих місць [8].

Експерти відзначають, що це не політика з довгостроковою перспективою і не стратегія допомоги українцям інтегруватися в економіку, як точкове рішення тут і зараз, що мало ймовірно створить хвилі людей, які захочуть повернутися в

Україну [8]. Дослідниця аналітичного центру CEDOS О. Слободян стверджує, що програма підтримки трудових мігрантів є популістським рішенням, щоб показати, що держава не забула про трудових мігрантів. Свою думку дослідниця обґрунтовує тим, що кількість людей, які можуть отримати кредити, надто мала, а значить, це не масштабний спосіб підтримки [64]. Втім, пізніше проект цієї ініціативи не затвердили, його відправили на доопрацювання а згодом зняли з розгляду.

Через вплив пандемії COVID-19 та викликані цим обмеження на транскордонну мобільність трудова міграція українців не припинилася, а ускладнилася. За оцінками експертів, з початку карантину навесні 2020 р. на батьківщину повернулися близько 10% заробітчан (300–400 тис.), вдома вони стикнулися із серйозними труднощами в пошуках роботи і здебільшого за першої нагоди повернулися до країн працевлаштування. Так, за даними опитування рекрутингової агенції OTTO Work Force проведеного в липні 2020 року, 70% українців, які до карантину працювали в Польщі, виявили бажання найближчим часом повернутися на роботу за кордон [47, С. 12].

Навесні 2020 року парламент ухвалив законодавство, згідно з яким до іноземців, які не змогли виїхати з України, або не змогли звернутися до відповідних органів щодо продовження терміну перебування або обміну документів, термін дії яких закінчився, відповідальність за порушення міграційних правил не застосовувалася, якщо такі порушення настали в період чи внаслідок карантину.

Чисельність дозволів на імміграцію, які є підставою для отримання іноземцем посвідки на постійне проживання, протягом 2000-х років становила приблизно 25 тис. на рік, проте після 2014 р. скоротилася. Подальше її зменшення пов'язане з пандемією COVID-19. У 2020 р. було оформлено лише 12 тис. дозволів на імміграцію [47, С. 18].

Серед іммігрантів більшість (83% в 2020 р.) становлять члени сімей громадян України, а також вихідці з України та їхні нащадки, які мають право на громадянство України і отримують дозвіл на імміграцію поза квотою, що

щорічно встановлюється Урядом. Хоча Уряд збільшує квоту на імміграцію (3,8 тис. в 2019, 8,5 тис. в 2020, майже 10 тис. в 2021 р.), її стабільно не заповнюють [47, С. 18].

Чисельність іноземців, які перебувають в країні тимчасово, на кінець 2020 р. становила 151,3 тис. осіб. Переважно це ті, хто прибуває в Україну з освітньою метою, та трудові мігранти. Тенденція до зростання чисельності іноземних студентів у закладах вищої освіти України була перервана в результаті військового конфлікту, проте невдовзі відновилася. У 2019 р. в Україні навчалася рекордна кількість іноземців – понад 80 тис. осіб. У 2020 р. внаслідок пандемії їхнє число зменшилося до 76,5 тис., тобто на 5% [47, С. 18].

За даними Державної служби зайнятості, що видає дозволи на використання праці іноземців, кількість трудових мігрантів з-за кордону зростає, хоча й лишається невеликою. Протягом 2020 р. найбільше дозволів на працевлаштування було видано громадянам Туреччини (4,6 тис.), Індії (1,9 тис.), Російської Федерації (1,7 тис.), Білорусі (1,3 тис.) та Китаю (1,2 тис.) [47, С. 19].

Ще однією групою іноземців в Україні є біженці та особи, яким надано додатковий захист. В умовах карантинних обмежень міждержавної мобільності чисельність звернень за захистом в Україні зменшилася: 529 клопотань у 2020 р. проти 1443 у 2019 р. Натомість кількість позитивних рішень за ними зросла: в 2020 р. статус біженця або додатковий захист отримали 123 особи, в 2019 р. – 93 [47, С. 19].

Кількість біженців, які проживають в Україні, залишається незначною (1273 осіб зі статусом біженця і 887 користувачів додаткового захисту) і поступово зменшується (рис.28), зокрема, внаслідок натуралізації частини з них. Так, в 2018 р. Указом Президента України українське громадянство було надано 40 біженцям, в 2019 р. – 28, в 2020 р. – 17 [47, С. 19].

З 2020 року на розгляді Верховної Ради України перебуває законопроект №3387 «Про надання іноземцям та особам без громадянства міжнародного захисту», спрямований на удосконалення процедур надання статусу біженця, додаткового та тимчасового захисту, а також притулку в Україні, та покращення

їхнього узгодження із законодавством Європейського Союзу. Законопроект містить важливі гарантії прав шукачів та користувачів захисту та механізми їхньої реалізації. Окремі норми закону присвячено забезпеченню інтеграції користувачів захисту в українське суспільство [47, С. 23].

В 2020 році спостерігалось збільшення кількості ВПО. Так, у грудні 2019 р. було зареєстровано 1,43 млн переселенців, у грудні 2020 р. – 1,46 млн, а в липні 2021 р. – 1,47 млн, тобто на 40 тис. більше, ніж у 2019 р. Однак, пов'язано не з новими переселеннями, а з тим, що внаслідок коронакризи та росту безробіття з метою отримання державної допомоги як переселенці зареєструвалися особи, які раніше за такою допомогою не зверталися [47, С. 9].

За даними Національної системи моніторингу ситуації з ВПО, середньодушовий дохід у домогосподарствах ВПО (3651 грн на особу станом на березень 2021) є на третину нижчим за середньоукраїнський, він також є нижчим за фактичний прожитковий мінімум (4224 грн у березні 2021 р.). До того ж, у 2020 р. в умовах карантину дохід ВПО був нижчим, ніж у 2019 р. Значна частина мігрантів змушена розраховувати на державну підтримку, яка є другим джерелом доходу (після заробітної плати). [47, С. 10].

Повномасштабна російсько-українська війна, яка розпочалася 24 лютого 2022 року нападом Російської Федерації на Україну, призвела до безпрецедентного з часів Другої світової війни явища – масової міграції населення України та появи не відомого раніше в українському суспільстві феномена багатомільйонних вимушених мігрантів, біженців, переселенців, внутрішньо переміщених осіб, шукачів притулку й емігрантів [9].

За масштабами, географією охоплення, кількісними показниками та часовими рамками сучасна українська вимушена міграційна криза не має аналогів і значно перевищує всі попередні. За даними Управління Верховного комісара у справах біженців Організації Об'єднаних Націй (УВКБ ООН), лише за перші півтора місяця від початку активних бойових дій свої домівки залишили 11,4 млн українців, а в кінцевому варіанті ця цифра може сягнути 16 мільйонів [9].

Станом на 1 травня 2022 року 5,6 млн українців мусили покинути – тимчасово або назавжди – територію України. Більшість із них поїхали до Польщі – понад 3 млн. людей. За останніми даними, до Румунії виїхали понад 817 тис. осіб, до Угорщини – майже 520 тис., до Молдови – понад 443 тис., до Словаччини – майже 372 тис. і до Білорусі – понад 25 тис. осіб [9].

Негативним результатом вимушеної масової еміграції молодшої частини населення України (насамперед жінок репродуктивного віку) до перелічених вище закордонних країн стане значне зниження кількості населення нашої держави загалом. Переважну частину емігрантів становлять матері й вагітні жінки. Наприклад, від початку повномасштабної війни РФ проти України у Польщі народилося понад 600 українських немовлят. Вони автоматично отримали право стати громадянами Республіки Польща, замість того, щоби бути лише повноправними українськими громадянами. Така ситуація спостерігається і в інших країнах, де мимохіть опинилося чимало вагітних українок. Крім того, 44% українських сімей в умовах війни роз'єднані вимушеною евакуацією. Отже, йдеться про суттєві демографічні втрати України, хоча в самій країні природний процес народжування дітей не припиняється [9].

Через кілька годин після початку вторгнення Росії Укрзалізниця анонсувала перші евакуаційні потяги, проїзд у яких був безкоштовним. За інформацією Заступника керівника Офісу президента Кирила Тимошенка, з 1 по 20 березня Укрзалізниця евакуювала 2,77 млн людей [10].

Щодо автомобільного транспорту, люди виїжджали власними автівками і на евакуаційних автобусах, які організовували органи влади, а також волонтери чи громадські організації [10].

Зранку 24 лютого 2022 року Міністерство закордонних справ України випустило «РЕКОМЕНДАЦІЇ громадянам України у зв'язку із закриттям повітряного простору України» в якому громадянам України, які перебувають за кордоном, рекомендували залишатися в місцях тимчасового проживання, слідкувати за подальшим розвитком подій, зареєструватися в електронній

системі «ДРУГ» та підтримувати зв'язок із відповідними посольствами/консульствами України для подальших інструкцій [71].

Пізніше, цього ж дня, Прем'єр-міністр України Денис Шмигаль повідомив про ухвалення рішення для максимально ефективної оборони держави та захисту населення в умовах бойових дій проти російського агресора. Обласним державним адміністраціям доручено активізувати роботу із проведення евакуації цивільного населення в місцях активних бойових дій. Соціальні служби працюють для того, аби допомогти українцям, які вимушені були евакуюватися [39].

25 лютого 2022 року Міністерством закордонних справ України було опубліковано дорожню карту для громадян України, які потребують допомоги за кордоном [17]. Також, міністр закордонних справ Дмитро Кулеба наголосив, що «Українська дипломатія працює нон-стоп, аби максимально мобілізувати міжнародну підтримку на захист держави та громадян» [18].

9 квітня 2022 року на засіданні Уряду було схвалено постанову про утворення робочої групи щодо захисту прав і свобод громадян України, які перебувають на території держав-членів ЄС та інших держав як тимчасово переміщені особи. Серед завдань робочої групи визначено:

- використання застосунку «Дія» у процесі здійснення соціальних, компенсаційних та інших виплат;
- скасування плати за роумінг при використанні мобільного зв'язку за кордоном;
- забезпечення цифрового консульського обліку громадян під час перебування за кордоном;
- надання освітніх послуг українською мовою;
- посилення механізмів захисту від торгівлі людьми;
- створення можливостей, щоб громадяни за межами України могли отримати або підтвердити всю необхідну документацію;

- налагодження співпраці між правоохоронцями, органами соціального захисту та міграції України з відповідними органами у державах-членах ЄС;
- сприяння швидкому визнанню професійних кваліфікацій та вирішення інших питань [11].

16 вересня 2022 року Кабінет міністрів України вніс зміни до постанови, що дозволяють українцям, які через війну вимушено виїхали за кордон, продовжувати отримувати субсидію в Україні. Раніше житлова субсидія не призначалася тим людям, які перебували за кордоном загалом понад 60 днів. До цього періоду за кордоном не входять дні службового відрядження, лікування, навчання або догляду за дитиною до досягнення нею 3-х років за кордоном, якщо це підтверджують відповідні документи. Тепер до цього пункту Уряд додав і перебування за кордоном під час війни. Тож до 60-денного періоду не входять дні перебування за кордоном під час воєнного стану в Україні та два місяці після його припинення чи скасування [41].

За даними ООН, від 24 лютого з України виїхало понад 12,5 мільйона українців. 16 вересня 2022 року під час спільного брифінгу з президентом України Володимиром Зеленським у Києві Урсула фон дер Ляйєн сказала, що українські біженці прагнуть якнайшвидше відновити рідну країну. А тому уже близько 5 мільйонів громадян України повернулися з Європейського Союзу додому.

Володимир Зеленський, в свою чергу, сказав, що переважна більшість біженців, які зараз перебувають за кордоном, також хочуть приїхати до України, і для них потрібні гарантії безпеки. Для цього, за словами президента, насамперед потрібно закрити питання нестачі ППО, а також реконструювати освітню інфраструктуру. Громадяни України повинні бути впевнені в тому, що коли вони приїдуть до рідних міст, містечок та сіл, то їхні діти зможуть ходити до школи, дитячих садків, вишів та здобувати освіту [12].

Варто зазначити що з початком введення воєнного стану та мобілізації на всій території України виїзд за кордон чоловіків призовного віку було обмежено,

окрім деяких випадків передбачених законом [65]. Важливим за таких умов є становище українських студентів (чоловіків) які навчаються за межами країни і є освітніми мігрантами.

21 квітня 2022 року Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України у своєму повідомленні зазначило, що відповідно до листа Головнокомандувача ЗСУ Валерія Залужного – військкомати отримали розпорядження надавати відстрочку та дозвіл на перетин кордону тим, хто навчався в іноземних вузах ще до 24 лютого [48]. Втім, вже з 14 вересня 2022 року заборонили виїзд абсолютно всім студентам. Речник Державної прикордонної служби України Андрій Демченко зазначив, що вище військове керівництво скасувало можливість перетину українського кордону студентами-чоловіками через масові підробки документів.

В ефірі телемарафону 3 жовтня 2022 року Міністр освіти і науки Сергій Шкарлет заявив, що кожен випадок надання дозволів студентам-чоловікам на виїзд з України на навчання до іноземного університету необхідно розглядати окремо. Також мінстр розповів, що уже письмово звернувся до своїх колег-міністрів з інших країн світу, щоб українським студентам, які вступили до міжнародних вишів, надали академічну відпустку на рік зі збереженням усіх фінансових зобов'язань [40].

Згідно з оцінкою Міжнародної організації з міграції ООН (МОМ), 7,7 млн громадян України вважаються внутрішньо переміщеними особами (ВПО), тобто вони залишились у країні, але мусили виїхати з власного будинку. У Міністерстві освіти і науки України (МОНУ) повідомили, що, за статистикою, близько чверті всіх переселенців є школярами чи студентами. Але у наведених даних не враховано тих осіб, які є громадянами інших країн і на момент початку повномасштабної війни перебували на території нашої держави. Переважно за допомогою посольств відповідних країн, переважна більшість із них також покинули територію України. Така масштабна хвиля вимушених внутрішньо переміщених осіб і емігрантів спричинила безліч проблем безпекового,

соціального, економічного, фінансового, сімейного й демографічного характеру [9].

Більшість ВПО екстрено передислокувались – індивідуально або за допомогою уповноважених державних органів влади – зі східних і центральних регіонів України до Івано-Франківської, Львівської, Закарпатської, Чернівецької, Волинської, Рівненської, Хмельницької, Тернопільської та Вінницької областей [9].

Деякі територіальні громади почали реєструвати внутрішньо переміщених осіб невдовзі після російської окупації та прибуття перших переселенців. На той час відповідних змін у національному законодавстві щодо внутрішньо переміщених осіб не було. Тому в перші тижні повномасштабної війни документи, які видавали ВПО мали тимчасовий характер і обмежене застосування: посвідчення або довідки діють лише на території конкретної області чи громади. Створена система обліку використовувалася місцевою владою, зокрема, для обліку фінансування обсягів гуманітарної допомоги (продукти харчування, засоби особистої гігієни, одяг, взуття), наданої переселенцям. [10].

13 березня Уряд вніс зміни до Порядку оформлення та видачі довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи [66]. Відтак люди, які після введення воєнного стану 24 лютого перемістилися з регіонів, у яких ведуться активні бойові дії, визнаються внутрішньо переміщеними особами, перелік таких регіонів міститься у розпорядженні № 204-р [72].

21 березня 2022 року Уряд анонсував програму Президента України з допомоги українцям, які вимушено покинули свої домівки через бойові дії. За словами Прем'єр-міністра, держава виплатить кожному переселенцю в Україні мінімальну грошову щомісячну допомогу в сумі 2 тисячі гривень. Виплати здійснюватимуться через Дію, на картку в банку. Також 3 тисячі гривень будуть виплачені на кожну дитину. Особи з інвалідністю також отримуватимуть 3 тисячі гривень щомісяця. Крім того, Уряд розпочинає програму працевлаштування всіх переселенців. Для цього держава виплачуватиме роботодавцям, які беруть на

роботу переселенців з постраждалих регіонів, по 6,5 тис. грн за кожного працевлаштованого. Також, запроваджено компенсацію витрат на оплату комунальних послуг тим родинам, які безкоштовно прихистили у себе переселенців. Планується компенсувати громадам витрати на комунальні послуги в місцях, де надається тимчасовий прихисток (школи, садочки, будинки культури та інші комунальні установи) [19].

3 травня 2022 року Укрзалізниця разом із Міністерством цифрової трансформації України й Офісом Президента України запустила проєкт «Там, де вас чекають». Він покликаний спростити процес евакуації, пошуку житла й отримання гуманітарної допомоги на новому місці для українців, змушених полишати свої домівки через війну Росії проти України. Зокрема, Міністерство цифрової трансформації створило спеціальний сайт, на якому відображається кількість місць, що їх кожна західна область може запропонувати для безкоштовного розселення тимчасово переміщених громадян зі Сходу України [9].

4 липня 2022 року Міністерство соціальної політики України презентувало проєкт щодо соцзахисту та реєстрації переселенців. За словами заступника міністра соціальної політики України Віталія Музиченка розроблений проєкт, спрямований на надання швидкої допомоги для відновлення роботи місцевих органів соціального захисту населення, ЦНАПів, територіальних громад. Адже їх безперервна робота — запорука того, що будуть вирішені нагальні соціальні питання місцевого населення. Регіональним органам соціального захисту населення, які потребують реновації, нададуть технічну допомогу для створення додаткових робочих місць для реєстрації внутрішньо переміщених осіб [50].

Зазначається, що з початку воєнних дій система реєстрації переміщених осіб зазнавала великих навантажень, до роботи були залучені не лише органи соціального захисту, але й територіальні громади, працівники ЦНАПів. Згодом було доопрацьовано додаток «Дія», де з'явилася функція реєстрації ВПО. Але, окрім переселенців у межах України, є ще українці, які виїхали за кордон і можуть повернутися в будь-який момент і так само розраховувати на соціальну

допомогу. Тому система соціального захисту повинна у лічені місяці адаптуватися до збільшення навантаження в кілька разів і пройти певну реновацію [50].

1 серпня 2022 року було підписано закон Закон «Про внесення змін до Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» який зазнав певних змін, раніше законодавство розмежовувало внутрішньо переміщених осіб (ВПО) за територіальним принципом, що фактично, давало змогу реалізувати всі передбачені Законом права лише для двох категорій ВПО, тих хто перемістились з тимчасово окупованих територій Автономної Республіки Крим та м. Севастополя, і тих, хто з території Донецької та Луганських областей. Від початку широкомасштабного військового вторгнення держави-агресора на територію України з'явилась велика кількість внутрішньо переміщених осіб з інших регіонів. У зв'язку з цим не всі ВПО могли реалізувати належні їм права. Таким чином, На підставі внесених законодавчих змін всі внутрішньо переміщені особи, незалежно від регіону, з якого вони перемістились, зможуть реалізувати в повному обсязі права, передбачені Законом України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» [54].

Актуальним завданням для Уряду є забезпечення житлом всіх людей, які покинули домівки під час війни. Початок будівництва нового житла для переселенців влада обіцяє вже з квітня. За словами заступника очільника Офісу президента Кирила Тимошенко держава має надати майже 600 тисяч квартир для забезпечення переселенців житлом. Зважаючи на масштаб потреб, було обрано підхід будівництва з нуля, а також викуп готових квартир у забудовників. Передбачено зведення п'ятиповерхових житлових будинків протягом 5-6 місяців у 16 областях України – по 2 тисячі квартир у кожному регіоні. Їхня вартість з усіма меблями та устаткуванням становитиме близько 700-800 доларів за квадратний метр [23].

Порядок формування фонду житла для внутрішньо переміщених осіб було сформовано в постанові Кабінету Міністрів від 29.04.2022 р. «Деякі заходи з

формування фондів житла, призначеного для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб». Розпоряджатися коштами буде Міністерство розвитку громад та територій. Пропозиції вносять військові адміністрації. Аби регіон чи громада отримали гроші з держбюджету на нове будівництво, потрібна ділянка землі [24]. Передбачено, що вартість такої нерухомості має бути не вище за ціну, яку було встановлено Міністерством розвитку громад та територій.

За пропозицією Уряду, регіональна чи місцева влада сама буде вирішувати шукати вже готові будинки, ремонтувати недобудову чи будувати щось нове, тому кожен регіон має діяти по-своєму. Так, наприклад у Чернівецькій області визначили понад 60 ділянок під будівництво площею у 200 га [24].

Отже, сучасна міграційна політика України направлена на соціально-економічний захист всіх категорій мігрантів, підтримку біженців та їх реінтеграцію. В сфері державного управління міграційними процесами Уряд демонструє швидку реакцію на всі «критичні» виклики. В найкоротші терміни розробляються різного роду рекомендації, поправки до законів та програми державної підтримки направлені на мігрантів всіх категорій. Хоча, варто зазначити, що більшість державних ініціатив виглядають як точкові рішення, для демонстрації картинки залучення держави до державно-управлінських міграційних проблем, а їх бюджети та програми не здатні в повній мірі охопити таку велику кількість трудових мігрантів які сьогодні є в Україні. Падіння рівня економіки України створює для держави значні економічні труднощі з виконання нових державних програм з соціально-економічно підтримки внутрішньо переміщених осіб. Але, за допомогою пошуку міжнародних інвесторів та донорів такі незручності можна зробити менш значними.

3.4. Шляхи вдосконалення державного управління щодо міграційної політики України

Формування виваженої міграційної політики України потребує формування та прийняття ефективних управлінських рішень. Для вдосконалення

державного управління в сфері міграційної політики особливої актуальності набуває розробка заходів, спрямованих на ефективне управління міграційними процесами. При формуванні заходів регулювання міграційної політики України, важливим є врахування зарубіжного досвіду, зокрема країн ЄС.

Аналізуючи Польське та Німецьке конституційно-правове регулювання міграційних процесів спостерігаються тенденції які варто було б запозичити Україні. Однією з таких тенденцій є щорічне оновлення або запровадження нових нормативно-правових актів відповідно до політичних та соціально-економічних викликів.

Так, наприклад за останні 5 років Польщею в сфері міграційної політики було внесено зміни до більш ніж чотирьох законів, в період світової пандемії затверджено пакет законодавчих змін «Антикризовий щит» та стратегічний документ «Міграційна політика Польщі – напрямки дій 2021-2022». Німеччиною в правовому полі міграційної сфери за той самий період прийнято близько десяти законів та внесено зміни до трьох законодавчих актів. Вагомими у зв'язку з великим впливом українських біженців в 2022 р. були й чисельні державно-управлінські рішення зі спрощення проходження державних процедур в обох країнах.

В свою чергу українське нормативно-правове регулювання міграційної політики враховуючи негативні тенденції відтоку робочої сили які збільшувались з кожним роком не зазнавало значних змін за останні 5 років. Хоча, в 2017 р. Уряд затвердив План заходів щодо забезпечення реінтеграції в суспільство трудових мігрантів і членів їх сімей та Стратегію державної міграційної політики до 2025 р. важливо зазначити, що в період воєнного часу та рядом нових викликів обидва документи потребують корегування та доопрацювання, що є важливим завданням для суб'єктів міграційної політики України.

Щодо нових законодавчих актів ситуація теж неоднозначна, в 2022 р. вперше за довгий період було прийнято два законопроекти - Закон України «Про захист трудових мігрантів та боротьбу з шахрайством у працевлаштуванні за кордон» та Закон «Про внесення змін до деяких законів України щодо

застосування праці іноземців та осіб без громадянства в Україні», які роками перебували на розгляді у Верховній Раді. Зважаючи на євроінтеграційні прагнення України така незначна кількість впроваджених законів та довга процедура їх розгляду вказує на неспроможність законодавчої системи в міграційному управлінні надавати швидку реакцію на виникаючі проблеми (пандемія, війна).

Інституційне регулювання Польщі та Німеччини демонструє чітке розмежування суб'єктів міграційної політики та їх профільні задачі. В Україні до процесу державного управління міграцією залучено велику кількість суб'єктів які виконують точкові дії. Головний закон про зовнішню трудову міграцію загалом окреслює низку центральних органів виконавчої влади, органів самоврядування, які так чи інакше залучені в процес регулювання трудової міграції. Так, Державна міграційна служба загалом відповідає, за пропозицію розробки політик. Але фактично, ці функції було передано до Мінекономрозвитку, при цьому ж, наприклад, проблематикою реінтеграції трудових мігрантів все ще займається Мінсоцполітики. Також, під час пандемії відбувалось хаотичне залучення практично всіх органів влади. Тобто, спостерігається брак узгодженості певних законодавчих норм, що вимагає їх доопрацювання.

Оптимальним рішенням проблеми розпорошеності обов'язків було б залучення європейського досвіду, а саме – зменшення кількості залучених державно-управлінських акторів в сфері регулювання міграційних процесів та створення профільних органів. Так, у 2020 році Світовий конгрес українців запропонував уряду України створити міжвідомчий орган з питань зовнішньої міграції, метою якого є: розробка та реалізація державної політики у сфері міграції; розгляд міграційних проблем, що впливають на розвиток держави, надання відповідних рекомендацій; займатися розробленням планів, програм і проектів нормативно-правових актів у сфері міграції населення; контроль міграційної ситуації в країні; оцінка проблемних ситуацій у державній

міграційній політиці; інформування громадськості про результати своєї діяльності.

Беручи до уваги Польський та Німецький досвід ведення міграційної політики варто звернути увагу на їх успіх в сфері реінтеграції емігрантів та веденні політики в сфері трудової міграції.

Так, після вступу до ЄС у 2004 році Польща, зіткнувшись з проблемою міграції населення до Німеччини, Нідерландів, Великої Британії та інших європейських країн, розпочала заходи щодо стимулювання повернення польських громадян з-за кордону та залучення трудових мігрантів в місцевий ринок. Щоб зрозуміти масштаби проблеми та допомогти уряду удосконали міграційну політику, в 2011 р. був проведений перепис населення, який відслідковував проблеми міграції та визначав кількість емігрантів. Щоб вирішити проблему трудової міграції, Польща почала залучати трудові ресурси з інших країн, створювати сприятливі умови для іноземців у вищих навчальних закладах, полегшувати умови ведення бізнесу. Завдяки такій політиці Польська економіка зростає щороку, а За підрахунками Головного статистичного управління Польщі кількість емігрантів зменшується.

Міграційна політика України має сприяти зниженню факторів щодо масового виїзду населення. Для цього можна виділити декілька основних напрямків вирішення проблеми:

- економічні стимули (допоможуть повернути тих, хто шукав високих доходів);
- допомога в працевлаштуванні (допоможуть повернути тих, хто виїхав через відсутність робочих місць);
- забезпечення безпеки та соціальних гарантій в умовах воєнного стану.

Важливо зазначити, що Україна останні роки починає запроваджувати все більше державних програм з працевлаштування, економічної підтримки представників бізнесу та безробітних. Втім, бюджети та програми таких державних ініціатив не здатні в повній мірі охопити таку велику кількість

трудоу мiгрантiв якi сьогоднi є в Українi. Також бiльшiсть iнiцiатив виглядають як точковi рiшення, для демонстрацiї картинки залучення держави до державно-управлiнських мiграцiйних проблем.

Значною проблемою для ефективного державного управлiння в сферi мiграцiйної полiтики є вiдсутнiсть ведення облiку кiлькостi емигрантiв. Кожен суб'єкт мiграцiйної полiтики України має певнi даннi, втiм, у всiх вони рiзнi. Тому, важливо розробити та налаштувати механiзм пiдрахунку кiлькостi емигрантiв всiх категорiй.

Повномасштабна вiйна в умовах якої Україна знаходиться сьогоднi спричиняє регресiю вiтчизняної економiки, що провокує ускладнення розвитку мiграцiйної полiтики. Так, наприклад держава має значнi економiчнi труднощi з виконання нових державних програм з соцiально-економiчно пiдтримки внутрiшньо перемiщених осiб. Але, за допомогою пошуку мiжнародних iнвесторiв та донорiв такi незручностi можна зробити менш значними.

З вiйною, на додачу до великої кiлькостi трудових мiгрантiв приєднались i масовi потоки бiженцiв з України, безпеку та реiнтеграцiю яких також потрiбно забезпечувати. Таким чином, порiвняння основних рис державного управлiння щодо мiграцiйної полiтики України з найкращими європейськими практиками органiзацiї та вдосконалення державної мiграцiйної полiтики дозволяє запропонувати наступнi рекомендацiї щодо вдосконалення вiтчизняної мiграцiйної полiтики:

- Переглянути та доопрацювати План заходiв щодо забезпечення реiнтеграцiї в суспiльство трудових мiгрантiв i членiв їх сiмей та Стратегiю державної мiграцiйної полiтики до 2025 р.;
- Переглянути та за потреби доопрацювати закони якi потребують актуалiзацiї;
- Переглянути функцiї та доцiльнiсть участi деяких центральних органiв виконавчої влади в процесi регулювання мiграцiйної полiтики та скоротити їх кiлькiсть;

- Підтримати на державному рівні ініціативу Світового конгресу українців, та створити міжвідомчий орган з питань зовнішньої міграції, який матиме на меті: розробка та реалізація державної політики у сфері міграції; розгляд міграційних проблем, що впливають на розвиток держави, надання відповідних рекомендацій; займатися розробкою планів, програм і проектів нормативно-правових актів у сфері міграції населення; контроль міграційної ситуації в країні; оцінка проблемних ситуацій у державній міграційній політиці; інформування громадськості про результати своєї діяльності;
- Забезпечити економічні важелі утримання українських трудових мігрантів всередині країни, а саме: створення робочих місць з конкурентоспроможною оплатою праці; створення умов для розвитку малого та середнього підприємництва; розробка соціальної політики на користь тих трудових мігрантів які залишилися в Україні;
- Розробити та забезпечити довгострокову та системну реалізацію політики щодо надання пільгових кредитів, спрощеного оподаткування та створення умов для розвитку підприємництва;
- Дипломатичними механізмами закликати міжнародних партнерів про допомогу, або надання засобів для закриття неба над Україною;
- Проводити пошук та залучати міжнародних інвесторів та донорів для збільшення дієвості державних програм для більшої категорії об'єктів;
- Розробити та налаштувати механізм підрахунку кількості емігрантів всіх категорій.

ВИСНОВКИ

Дослідження поняття міграційної політики включає в себе широкий спектр як синонімічних категорій – «регулювання міграційних процесів» та «управління міграцією», так і положень, які виступають допоміжними при дослідженні поняттєво-категоріального апарату міграційної політики – «міграція», «внутрішня та зовнішня міграція» та «трудова міграція». Акумулюючи розглянуті варіанти визначень можна зробити висновок, що міграційна політика – це комплексна система державних та міждержавних розробок, заходів, методів та засобів, направлена на упорядкування внутрішніх та міжнародних міграційних процесів, яка будується виходячи з соціально-економічної стратегії держави та світового порядку денного, включає в себе систему правових, фінансових, адміністративних і організаційних заходів держави та недержавних установ. Відповідно, регулювання міграційних процесів та управління міграцією – це система адміністративно-правових і соціально-економічних заходів для упорядкування міграційного простору, забезпечення реалізації гарантованих державою прав мігрантів, створення умов для їх переміщення в напрямках, що відповідають поточним і перспективним потребам країни, для досягнення безпечної, законної та впорядкованої міграції.

Механізм державного регулювання міграційної політики передбачає комплекс розробок та заходів які регулюються правовими нормами і спрямовані на впорядкування міграційних процесів. Цілі, завдання, принципи, функції, суб'єкти, об'єкти, методи та форми державного регулювання взаємодіючи формують міграційну політику. Тому, на основі аналізу вищенаведеної системи механізмів, варто зазначити, що заходи державної міграційної політики мають ретельно відслідковувати міграційні процеси, сучасні тенденції та явища, оперативно реагувати на зміни та керувати ними, з метою підпорядкування особистих потреб мігрантів національним та регіональним інтересам та загалом сприяти національній безпеці країни.

Розглянутий досвід правового регулювання на прикладі найрозвинутіших європейських країн характеризується «пристосованістю», «гнучкістю» та

«актуальністю». Єдині законодавчі норми Європейського Союзу стали якісним підґрунтям для становлення внутрішніх міграційних політик держав-членів. Зважаючи на сучасні тенденції глобалізації міжнародної міграції, внутрішні та зовнішньополітичні виклики – держави ЄС демонструють швидкі відповіді в сфері нормативно-правового регулювання міграції, що знаходить своє відображення в їх високому рівні соціально – економічного розвитку. Завдання суб'єктів правового регулювання визначаються конституційними нормами та законодавчими актами, а також, мають чітко вироблений механізм ефективного функціонування.

Сучасна міграційна політика центральноєвропейських країн відповідаючи часовим викликам направлена на вироблення якісної політики в сфері трудової міграції, сфері інтеграції мігрантів, захисту біженців та реінтеграції емігрантів. Політика реінтеграції мігрантів забезпечується шляхом економічних стимулів, а задля заміщення робочих місць емігрантів залучаються трудові ресурси з інших країн. Польська політика заохочення іноземних трудових мігрантів знаходить своє відображення в стабільному ринку праці, низькому рівні безробіття та зростаючою економікою держави. Міграційна політика ФРН сьогодні направлена на поступове збільшення доступ до ринку праці іноземним громадянам, при цьому, зберігаючи жорсткі умови для перевірки їх особи. Головною умовою до іноземних мігрантів є їх подальша інтеграція в соціально-економічне життя країни на рівні з корінними жителями. Розглянута політика захисту біженців в обох країнах демонструє зібраність, наявність чіткого алгоритму дій, що забезпечує можливість швидкого реагування та ефективність в результаті. Так, у зв'язку з великим напливом українських біженців в 2022 р. були прийняті чисельні державно-управлінські рішення зі спрощення проходження державних процедур в обох країнах.

Переглянуто конституційне регулювання, нормативно-правові акти, разом з актами міністерств та інших органів центральної влади, а також з нормативними документами місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування які в цілому формують та забезпечують регулювання

державного управління в сфері міграційної політики України. Протягом останніх кількох років спостерігаються активні зрушення у становленні регулювання міграційної політики України, зусилля органів якої, перш за все, спрямовані у напрямку подолання негативних тенденцій міграційних процесів та їх налагодженні. Так, наприклад, Верховна Рада України затвердила постанову «Про прийняття за основу проекту Закону України про захист трудових мігрантів та боротьбу з шахрайством у працевлаштуванні за кордон» та прийняла законопроект «Про внесення змін до деяких законів України щодо застосування праці іноземців та осіб без громадянства в Україні». Хоч відповідні законопроекти створюються, але робота з їх розгляду та законодавчого закріплення триває роками, що несе в собі негативне відображення на динаміці міграції. Існуючі міграційні стратегії та законодавчі акти в період воєнного часу та рядом нових викликів потребують перегляду та корегування, що є важливим завданням для суб'єктів міграційної політики України.

В формуванні та забезпеченні міграційної політики України бере участь досить велике коло суб'єктів. Аналізуючи політичні інститути, спостерігається певна розпорошеність задач між органами влади, а в результаті їх хаотичне залучення до роботи над виникаючими міграційними проблемами. Оптимальним рішенням проблеми розпорошеності обов'язків було б залучення європейського досвіду, а саме – зменшення кількості залучених державно-управлінських акторів в сфері регулювання міграційних процесів та створення профільних органів. Неполітичні інститути які мають вплив на державну міграційну політику представлені не багатьма громадськими організаціями, вагомого значення мають і міжнародні організації, які ведуть активну діяльність на території України.

Сучасна міграційна політика України останніх років будувалась виходячи з політичних факторів та глобального світопорядку. Державне управління міграційними процесами в Україні в умовах пандемії COVID-19 характеризувалось дієвою політикою реагування МЗС України та Державної прикордонної служби. Програми допомоги для українських мігрантів які

опинилися в «пастці» перебуваючи в іноземних країнах з закритими кордонами були ефективними, а їх розробка та впровадження була досить швидкою. Весь розроблений механізм комунікації між державою у вигляді посольств і консульств та мігрантами має місце бути і в пост-ковідному міграційному вимірі державного управління. На відміну від впровадження ефективної кризової політики реагування МЗС України, інші урядові програми направлені на соціально-економічну підтримку трудових мігрантів не продемонстрували своєї ефективності, та не мали впливу на зменшення обсягів міграції українців за кордон. Більшість ініціатив виглядають як точкові рішення, для демонстрації картинки залучення держави до державно-управлінських міграційних проблем, а їх бюджети та програми не здатні в повній мірі охопити таку велику кількість трудових мігрантів які сьогодні є в Україні.

В сфері державного управління міграційними процесами в умовах воєнного часу Уряд продемонстрував швидку реакцію на всі, на той час «критичні» виклики. Було забезпечено евакуацію населення, в найкоротші терміни розроблені різного роду рекомендації для усіх категорій біженців, поправки до законів та програми державної підтримки. Падіння рівня економіки України створює для держави значні економічні труднощі з виконання нових державних програм з соціально-економічно підтримки внутрішньо переміщених осіб. Але, за допомогою пошуку міжнародних інвесторів та донорів такі незручності можна зробити менш значними. З війною, на додачу до великої кількості трудових мігрантів приєднались і масові потоки біженців з України, безпеку та реінтеграцію яких також потрібно забезпечувати. Таким чином, порівняння основних рис державного управління щодо міграційної політики України з найкращими європейськими практиками організації та вдосконалення державної міграційної політики дозволяє запропонувати наступні рекомендації щодо вдосконалення вітчизняної міграційної політики:

- Переглянути та доопрацювати План заходів щодо забезпечення реінтеграції в суспільство трудових мігрантів і членів їх сімей та Стратегію державної міграційної політики до 2025 р.;

- Переглянути та за потреби доопрацювати закони які потребують актуалізації;
- Переглянути функції та доцільність участі деяких центральних органів виконавчої влади в процесі регулювання міграційної політики та скоротити їх кількість;
- Підтримати на державному рівні ініціативу Світового конгресу українців, та створити міжвідомчий орган з питань зовнішньої міграції, який матиме на меті: розробка та реалізація державної політики у сфері міграції; розгляд міграційних проблем, що впливають на розвиток держави, надання відповідних рекомендацій; займатися розробкою планів, програм і проектів нормативно-правових актів у сфері міграції населення; контроль міграційної ситуації в країні; оцінка проблемних ситуацій у державній міграційній політиці; інформування громадськості про результати своєї діяльності;
- Забезпечити економічні важелі утримання українських трудових мігрантів всередині країни, а саме: створення робочих місць з конкурентоспроможною оплатою праці; створення умов для розвитку малого та середнього підприємництва; розробка соціальної політики на користь тих трудових мігрантів які залишилися в Україні;
- Розробити та забезпечити довгострокову та системну реалізацію політики щодо надання пільгових кредитів, спрощеного оподаткування та створення умов для розвитку підприємництва;
- Дипломатичними механізмами закликати міжнародних партнерів про допомогу, або надання засобів для закриття неба над Україною;
- Проводити пошук та залучати міжнародних інвесторів та донорів для збільшення дієвості державних програм для більшої категорії об'єктів;

— Розробити та налаштувати механізм підрахунку кількості емігрантів всіх категорій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

1. Адміністративно-правове регулювання міграційних процесів. Навчальний посібник. За ред. Т. П. Мітки. Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України. Міністерство внутрішніх справ України. Дніпропетровськ. 2012. URL: <https://dduvs.in.ua/wp-content/uploads/files/Structure/library/student/apmpmon.pdf>
2. Блюк Н. Про міграційну політику в Україні. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки. № 845. 2016. С. 20–27.
3. Біль М. Ефективність механізму регулювання міграції населення: теоретико-методичні основи оцінювання. Регіональна економіка. №2(84). 2017. С. 73-79.
4. Банахевич Ю. У Польщі думають, як повернути трудових мігрантів з України. Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3010104-u-polsi-dumaut-ak-povernuti-trudovih-migrantiv-z-ukraini.html>
5. Бішоф М., Шовістре Е., Кляйс К., Вілле Й. Факти про Німеччину. FAZIT Communication GmbH, Франкфурт-на-Майні, в співпраці з Федеральним міністерством закордонних справ. Берлін. 2018. 176 С. URL: https://www.tatsachen-ueber-deutschland.de/files/2020-11/tatsachen_2018_ukr-compressed.pdf
6. Баламуш М. Державна міграційна політика, державне управління і публічне адміністрування у сфері міграції: співвідношення та суб'єкти реалізації. Правова держава. № 30. 2018. С. 85 – 89. URL: <http://pd.onu.edu.ua/article/view/132854>
7. Внутрішньо переміщені особи. Міністерство соціальної політики України. URL: <https://www.msp.gov.ua/timeline/Vnutrishno-peremishcheni-osobi.html>
8. Войтюк Т. Як зупинити трудову міграцію українців за кордон. Думка експерта. СУСПІЛЬНЕ НОВИНИ. URL: <https://suspilne.media/100630-ak-zupinititrudovu-migraciu-ukrainciv-za-kordon-dumka-eksperta/>

9. Вимушена міграція в умовах російсько-української війни та її негативні наслідки для генофонду України. Національна академія наук України. URL:

<https://www.nas.gov.ua/UA/Messages/Pages/View.aspx?MessageID=9149>

10. Вимушена міграція і війна в Україні (24 лютого — 24 березня 2022).

Cedos. URL: <https://cedos.org.ua/researches/vymushena-migracziya-i-vijna-v-ukrayini-24-lyutogo-24-bereznya-2022/>

11. В Уряді створили робочу групу для захисту українських громадян, які виїхали за кордон в умовах війни. Урядовий портал. URL:

<https://www.kmu.gov.ua/news/v-uryadi-stvorili-robochu-grupu-dlya-zahistu-ukrayinskih-gromadyan-yaki-viyihali-za-kordon-v-umovah-vijni?fbclid=IwAR1D1uCb9h9xCP9DetqdXjj4OKokTWna8xxrTgjbMJK6sPVFuuPATmhZlU>

12. Голова Єврокомісії розповіла, скільки українців повернулися з країн ЄС додому. 24 Канал. URL: https://zakordon.24tv.ua/skilki-ukrayintsiv-povernulisya-z-krajn-yes-dodomu_n2158774

13. Громадська організація "Агенція "Дамо раду". URL:

<https://damoradu.org/uk/pro-nas/>

14. Дослідження: 37% поляків проти надання українцям притулку у

Польщі. Польське Радіо. URL: <http://archiwum.polradio.pl/5/38/Artykul/254486>

15. До Варшави прибув борт з працівниками з України. Європейська правда. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2020/05/25/7110303/>

16. Допомога біженцям з України. Ситуація зі страховкою та підтримка іноземців. Ubezpieczenia Rankomat. URL: <https://rankomat.pl/dopomoga-bizhencyam-z-ukrajini>

17. До уваги громадян України, які потребують допомоги за кордоном.

Міністерство закордонних справ України. URL: <https://mfa.gov.ua/news/do-uvagi-gromadyan-ukrayini-yaki-potrebuyut-dopomogi-za-kordonom>

18. Дмитро Кулеба: Українська дипломатія працює нон-стоп для захисту держави та громадян. Урядовий портал. URL:

<https://www.kmu.gov.ua/news/dmitro-kuleba-ukrayinska-diplomatiya-pracyuye-non-stop-dlya-zahistu-derzhavi-ta-gromadyan>

19. Денис Шмигаль: Уряд запускає комплексну програму підтримки переселенців. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/denis-shmigal-uryad-zapuskaye-kompleksnu-programu-pidtrimki-pereselenciv>

20. Добровільна реєстрація українських громадян при подорожах за кордон. Міністерство закордонних справ України. URL: <https://friend.mfa.gov.ua/#/>

21. Європа без бар'єрів. URL: <https://europewb.org.ua/aboutus/>

22. Європейський Конгрес Українців. URL: <https://ekukrainians.org/pro-nas-about-us/cleni-members/>

23. Житло, яке будують переселенцям, після війни роздадуть військовим, медикам та працівникам поліції — Тимошенко. Суспільне Новини. URL: <https://suspilne.media/270827-zitlo-ake-buduut-pereselencam-pisla-vijni-rozdadut-vijskovim-medikam-ta-pracivnikam-policii-timosenko/>

24. Житло для ВПО: що пропонує держава та як отримати безкоштовну квартиру. Суспільне Новини. URL: <https://suspilne.media/279531-zitlo-dla-vpo-so-proponue-derzava-ta-ak-otrimati-bezkostovnu-kvartiru/>

25. Закон України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» № 3671-VI від 08.07.2011. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3671-17#Text>

26. Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» № 3773-VI від 22.09.2011. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17#Text>

27. Закон України «Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України» № 3857-XII від 21.01.1994. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3857-12#Text>

28. Закон України «Про громадянство України» № 2235-III від 18.01.2001. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2235-14#Text>

29. Закон України «Про національні меншини в Україні» № 2494-XII від 25.06.1992. База даних «Законодавство України». URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2494-12#Text>

30. Закон України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» № 3671-VI від 08.07.2011. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3671-17#Text>

31. Закон України «Про імміграцію» № 2491-III від 07.06.2001. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2491-14#Text>

32. Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» № 1706-VII від 20.10.2014. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>

33. Закон України «Про зовнішню трудову міграцію» № 761-VIII від 05.11.2015. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/761-19#Text>

34. Іваненко Д. Яременко М. Окремі питання правового регулювання діяльності міграційних служб в зарубіжних країнах: порівняльний аспект. «Молодий вчений». № 11 (63). 2018. С. 826 – 831

35. Кравченко В. Визначення поняття трудової міграції. Альманах права. 2012. Вип. 3. С. 375-379. URL: <http://dspace.nbuu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/63919/80-Kravchenko.pdf?sequence=1>

36. Козін С. Можливості використання в Україні досвіду Німеччини у сфері правового регулювання захисту трудових прав мігрантів. Науковий вісник публічного та приватного права. 2020. Вип. 5, том 1. С. 114 – 118

37. Костюк Л. Міграційна політика німеччини на початку XXI століття. Україна – Європа – Світ. Збірник наукових праць. 2015. Вип. 16(1). С. 168-173

38. Кабінет Міністрів України: Розпорядження від 12 квітня 2017 р. № 257-р. База даних «Урядовий портал». URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/249919575>

39. Кабінет Міністрів увів у дію план цивільного захисту в умовах воєнного стану. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/kabinet-ministriv-uviv-u-diyu-plan-civilnogo-zahistu-v-umovah-voennogo-stanu>

40. Кречетова Д. Кожне звернення студента щодо виїзду за кордон треба розглядати окремо – Шкарлет. Українська правда. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2022/10/3/250679/>

41. Луценко Є. Уряд дозволив українцям, які через війну виїхали за кордон, отримувати субсидію в Україні. hromadske. URL: <https://hromadske.ua/posts/uryad-dozvoliv-ukrayincyam-yaki-cherez-vijnu-viyihali-za-kordon-otrimuvati-subsidiyu-v-ukrayini>

42. Міграційне право як наука та учбова дисципліна. Фондова лекція з дисципліни «Міграційне право». Національна Академія Внутрішніх Справ. Київ. 2019. С. 48 URL: <https://www.naiu.kiev.ua/files/kafedru/ad/lectures/mp-nauk-uch-dis.docx>

43. Міжнародна організація з міграції (МОМ). Постійне представництво України при відділенні ООН та інших міжнародних організаціях у Женеві. URL: <https://geneva.mfa.gov.ua/posolstvo/2611-iom>

44. Міжнародна організація праці (МОП). Постійне представництво України при відділенні ООН та інших міжнародних організаціях у Женеві. URL: <https://geneva.mfa.gov.ua/posolstvo/2609-labour>

45. Меморандум про співробітництво між Державною міграційною службою України та Міжнародним центром розвитку міграційної політики від 25.09.2019. База даних «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/927_002-19#Text

46. Міграційні настрої українців (2015 – 2021 рр.). Research & Branding. Group. URL: <https://rb.com.ua/uk/blog-uk/omnibus-uk/migracijni-nastroi-ukrainciv-2015-2021-rr/>

47. Міграція в Україні: цифри і факти. МОМ. 2021. С. 24. URL: https://ukraine.iom.int/sites/g/files/tmzbd11861/files/documents/migration_in_ukraine_facts_and_figures_2021-ukr_web.pdf

48. Мінреінтеграції: Українські студенти, які навчаються в закордонних вишах, мають право перетинати кордон. Урядовий портал. URL:

<https://www.kmu.gov.ua/news/minreintegraciyi-ukrayinski-studenti-yaki-navchayutsya-v-zakordonnih-vishah-mayut-pravo-peretinati-kordon>

49. Марцинюк М. Управління міграційними процесами в умовах пандемії COVID-19: інструменти, запровадженні МЗС України. ЕКОНОМІЧНИЙ ВІСНИК НТУУ «КПІ», 2020, С. 154 – 163. URL:

<http://ev.fmm.kpi.ua/article/view/216330/216428>

50. Мінсоцполітики презентувало проєкт щодо соцзахисту та реєстрації переселенців. УКРІНФОРМ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3521819-minsocpolitiki-prezentovalo-proekt-sodo-soczahistu-ta-reestracii-pereselenciv.html>

51. Німеччина: правила в'їзду та проживання. Що потрібно знати українцю? Visit Ukraine Today. URL:

<https://visitukraine.today/uk/blog/915/nimeccina-pravila-vizdu-ta-prozivannya-shho-potribno-znati-ukraincyu>

52. Німеччина та Польща: як підтримують українських біженців. Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України.

URL: <https://minre.gov.ua/page/nimechchyna-ta-polshcha-yak-pidtrymuyut-ukrayinskyh-bizhenciv>

53. Нагорняк Т. Л., Пачос Ю. В. Міграція українців до Польщі як наслідок державної політики. Політичне життя. 2018. №3. С. 29 – 33.

54. Однакові права для всіх внутрішньо переміщених осіб: законодавчі зміни. Профспілка працівників освіти і науки України. URL:

<https://pon.org.ua/novyny/9666-odnakovi-prava-dlia-vsikh-vnutrishno-peremishchenykh-osib-zakonodavchi-zminy.html>

55. Проведення засідання Міжурядової комісії сприятиме поживавленню двостороннього товарообігу між Україною та Польщею. База даних «Міністерство закордонних справ України». URL:

<https://mfa.gov.ua/news/provedennya-zasidannya-mizhuryadovoyi-komisiyi->

[spriyatime-pozhvatlennyyu-dvostoronnoho-tovaroobigu-mizh-ukrayinoyu-ta-polshcheyu](#)

56. Польща причепурилась для імміграції. Deutsche Welle. URL: <https://www.dw.com/uk/польща-причепурилась-для-імміграції/a-19172469?maca=ukr-rss-ukrnet-ukr-all-3816-xml>

57. Польща зацікавлена в українських трудових мігрантах – експерт. Радіо Свобода. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/poland-ukrainian-workers/28964691.html>

58. Права, свободи та обов'язки людини і громадянина. Конституція України. Розділ II. URL: <https://www.president.gov.ua/ua/documents/constitution/konstituciya-ukrayini-rozdil-ii>

59. Права, свободи та обов'язки людини і громадянина. Конституція України. Розділ V. URL: <https://www.president.gov.ua/ua/documents/constitution/konstituciya-ukrayini-rozdil-v>

60. Про схвалення Стратегії державної міграційної політики України на період до 2025 року. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/250149647>

61. Постанова Верховної Ради України «Про перелік, кількісний склад і предмети відання комітетів Верховної Ради України дев'ятого скликання» № 19-IX від 29.08.2019. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/19-20#Text>

62. Постанова Кабінет Міністрів України «Про затвердження Положення про Міністерство закордонних справ України» № 281 від 30.03.2016. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/281-2016-%D0%BF#Text>

63. Постанова Кабінет Міністрів України «Про затвердження Положення про Державну міграційну службу України» № 360 від 20.08.2014. База даних

«Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/360-2014-%D0%BF#Text>

64. Прихід В. Чи вдасться повернути трудових мігрантів до України позиками? Deutsche Welle. URL: <https://www.dw.com/uk/chy-vdastsia-povernuty-trudovykh-mihrantiv-do-ukrainy-pozykamy/a-56545708>

65. Перетинання державного кордону під час правового режиму воєнного стану. Державна прикордонна служба України. URL: <https://dpsu.gov.ua/ua/Peretinannya-derzhavnogo-kordonu-pid-chas-pravovogo-rezhimu-vonnogo-stanu-Pitannya-vidpovid/>

66. Постанова Кабінету Міністрів України «Про облік внутрішньо переміщених осіб» № 509 від 01.10.2014. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/509-2014-%D0%BF#n9>

67. Ровенчак О. Визначення та класифікації міграцій: наближення до операційних понять. Політичний менеджмент. №2. 2006. С. 127 – 139.

68. Решетова Г. Сутність категорій «трудова міграція» й «міграційний рух населення». Глобальні та національні проблеми економіки. Вип. 2. 2014. С. 999-1003 URL: <http://www.global-national.in.ua/archive/2-2014/206.pdf>

69. Робота в Польщі та Німеччині: де працюють українські біженці? Visit Ukraine Today. URL: <https://visitukraine.today/uk/blog/924/roбота-v-polshhi-ta-nimeccini-de-pracyuyut-ukrainski-bizenci>

70. Ридзак О. Міграційна політика в системі інтеграційних процесів України. Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Державна установа «Інститут Регіональних Досліджень імені М. І. Долішнього НАН України». Національна Академія Наук України. Донецький Національний Університет імені Василя Стуса. Вінниця. 2020. С. 516 URL: <https://abstracts.donnu.edu.ua/article/view/8719>

71. Рекомендації громадянам України у зв'язку із закриттям повітряного простору України. Міністерство закордонних справ України. URL: <https://mfa.gov.ua/news/rekomendaciyi-gromadyanam-ukrayini-u-zvyazku-iz-zakrittiam-povitryanogo-prostoru-ukrayini>

72. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку адміністративно-територіальних одиниць, на території яких надається допомога застрахованим особам в рамках Програми “єПідтримка”» № 204-р від 06.03.2022. База даних «Законодавство України». URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/204-2022-%D1%80#Text>

73. Тарасенко К. Теоретико-методологічні засади функціонування механізмів державного регулювання міграційної політики в Україні. Публічне управління та митне адміністрування. №1 (18). 2018. С. 27 – 35.

74. Тарасенко К. Теоретико-методологічні засади функціонування механізмів державного регулювання міграційної політики в Україні. Теорія та історія державного управління. Публічне управління та митне адміністрування, №1 (18). 2018. URL: <http://customs-admin.umsf.in.ua/archive/2018/1/4.pdf>

75. Указ Президента України «Про Концепцію державної міграційної політики» № 622/2011 від 30.05.2011. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/622/2011#Text>

76. Фогел Х. Політичні аспекти становлення та розвитку міграційної політики європейського союзу. Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Чернівецький Національний Університет Імені Юрія Федьковича. Чернівці. 2018. 283 С. URL: https://drive.google.com/file/d/1biulHRPUJ4-bzzmoP0AoB1-jFQo7l_21/view

77. Філіпчук Л. Мігрантські спільноти і органи влади: досвід України і Польщі. Cedos. URL: <https://cedos.org.ua/migrantski-spilnoty-i-organy-vlady-dosvid-ukrayiny-i-polshhi/>

78. Фондова лекція з дисципліни «Міграційне право». Тема «Міграційне право як наука та учбова дисципліна». Міністерство внутрішніх справ України національна. Академія внутрішніх справ. Кафедра адміністративної діяльності. Київ. 2014. URL: <https://www.nai.au.kiev.ua/files/kafedru/ad/lectures/mp-nauk-uch-dis.docx>

79. Фітісова А. Слободян О. Коронавірус і міграція: як реагував уряд. Cedos. URL: <https://cedos.org.ua/pro-nas/>

80. Цілі та пріоритети, стратегічні документи (Стратегія: цілі та пріоритети). Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України. URL: <https://minre.gov.ua/page/cili-ta-priorytety-strategichni-dokumenty-strategiya-cili-ta-priorytety>

81. Шевцов А. Державне регулювання міграційних процесів як основна функція міграційної політики. Серія: Державне управління. № 3 (43). 2013. С. 41 – 46.

82. Шапоренко О. Державна міграційна політика: шляхи регулювання та принципи. Право та державне управління. № 2 (35). 2019. С. 252-257.

83. Що зміниться для українських біженців у Німеччині у вересні? Visit Ukraine Today. URL: <https://visitukraine.today/uk/blog/793/what-will-change-for-ukrainian-refugees-in-germany-in-september>

84. Ukrainian World Congress. URL: <https://www.ukrainianworldcongress.org/ua/>

85. Ukrainian National Association. URL: <https://unainc.org/about-us/>

86. Banachewycz J. Epidemia w Polsce. Ukraińscy migranci zarobkowi w trybie wyczekiwania. Ukrinform. URL: <https://www.ukrinform.pl/rubric-economy/2909213-epidemia-w-polsce-ukrainscy-migranci-zarobkowi-w-trybie-wyczekiwania.html>

87. Grzybowski M., Balicki M., Przedpełska A. Rząd opublikował projekt polityki migracyjnej dla Polski na najbliższe lata. PwC Studio - Prawo i Podatki. URL: <https://studio.pwc.pl/aktualnosci/alerty/rzad-opublikowal-projekt-polityki-migracyjnej-dla-polski-na-najblizsze-lata>

88. Międzynarodowe akty prawne. Europejska Sieć Migracyjna. Serwis Rzeczypospolitej Polskiej. URL: <https://www.gov.pl/web/europejska-siec-migracyjna/miedzynarodowe-akty-prawne>

89. Polskie akty prawne. Europejska Sieć Migracyjna. Serwis Rzeczypospolitej Polskiej. URL: <https://www.gov.pl/web/europejska-siec-migracyjna/polskie-akty-prawne>

90. Polityka migracyjna polski – stan obecny i postulowane działania. Opracowanie: Zespół do Spraw Migracji. Redakcja: Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, Departament Polityki Migracyjnej. URL:

<https://byczyna.pl/download/attachment/24952/polityka-migracyjna-polski.pdf>

91. Pszczółkowska D. Polska stała się krajem imigracji w niecałe 10 lat – tylko częściowo przez Putina. OKO.press team. URL: <https://oko.press/polska-stala-sie-krajem-imigracji-w-niecale-10-lat-tylko-czesciowo-przez-putina/>

92. Polacy wracają z emigracji. Bankier.pl. URL:

<https://www.bankier.pl/wiadomosc/Polacy-wracaja-z-emigracji-8211632.html>

93. Rekordowa liczba imigrantów zarobkowych w Polsce. Niezaspokojony popyt. Rzeczpospolita. URL: <https://www.rp.pl/rynek-pracy/art19323661-rekordowa-liczba-imigrantow-zarobkowych-w-polsce-niezaspokojony-popyt>

94. Tarcza antykryzysowa. Serwis Rzeczypospolitej Polskiej. URL:

<https://www.gov.pl/web/tarczaantykryzysowa>

95. Unijne akty prawne. Europejska Sieć Migracyjna. Serwis Rzeczypospolitej Polskiej. URL: <https://www.gov.pl/web/europejska-siec-migracyjna/unijne-akty-prawne>

96. Asylgesetz. Gesetze im Internet. Das Bundesministerium der Justiz und das Bundesamt für Justiz. URL: https://www.gesetze-im-internet.de/asylvfg_1992/

97. Annette Ranko. Vom Zuwanderungsgesetz zum Migrationspaket, 15 Jahre aktive Einwanderungspolitik und Integrationspolitik als bundespolitisches Handlungsfeld in Deutschland. Informationen & Recherchen. Konrad-Adenauer-Stiftung e. V. Berlin. 2020. 13 s.

98. Besserer Zugang zum Arbeitsmarkt. Tatsachen ueber Deutschland. URL:

<https://www.tatsachen-ueber-deutschland.de/de/migration-und-integration/besserer-zugang-zum-arbeitsmarkt>

99. Das Deutsche Migrations – und Aufenthaltsrecht. Forum Deutsches Migrations – und Aufenthaltsrecht. URL: <http://dmar-forum.de/themen/migrationsrecht.html>

100. Daten aus dem Ausländerzentralregister. Bundesamt für Migration und Flüchtlinge. URL:

<https://www.bamf.de/DE/Themen/Forschung/Forschungsdatenzentrum/DatenAZR/daten-azr-node.html>

101. Erfolgreiche Integration. Tatsachen ueber Deutschland. URL:

<https://www.tatsachen-ueber-deutschland.de/de/migration-und-integration/erfolgreiche-integration>

8. Gesetz über den Aufenthalt, die Erwerbstätigkeit und die Integration von Ausländern im Bundesgebiet. Gesetze im Internet. Das Bundesministerium der Justiz und das Bundesamt für Justiz. URL:

https://www.gesetze-im-internet.de/aufenthg_2004/

102. Fachkräfte gewinnen, Integration fördern, Migration besser steuern.

Presse- und Informationsamt der Bundesregierung. URL:

<https://www.bundesregierung.de/breg-de/suche/fachkraefte-gewinnen-integration-foerdern-migration-besser-steuern-1634952>

103. Gesetz über die allgemeine Freizügigkeit von Unionsbürgern. Gesetze im Internet. Das Bundesministerium der Justiz und das Bundesamt für Justiz. URL:

https://www.gesetze-im-internet.de/freiz_gg_eu_2004/

104. Gesetz zur Steuerung und Begrenzung der Zuwanderung und zur Regelung des Aufenthalts und der Integration von Unionsbürgern und Ausländern (Zuwanderungsgesetz). Bundesgesetzblatt Jahrgang 2004 Teil I Nr. 41.

105. Germany eases rules to allow in harvest workers. Deutsche Welle. URL:

<https://www.dw.com/en/germany-eases-border-rules-to-allow-in-harvest-workers-amid-coronavirus-crisis/a-53000322>

14. Niemiecka ustawa dot. migracji wykwalifikowanych pracowników. Prawna Kancelaria Polsko Niemiecka Piotr Późniak LL.M. URL:

<https://kancelaria-pozniak.pl/fachkrafteeinwanderungsgesetz/>

106. Gesetz zur besseren Durchsetzung der Ausreisepflicht.

Bundesministerium des Innern und für Heimat. URL:

<https://www.bmi.bund.de/SharedDocs/gesetzgebungsverfahren/DE/gesetz-zur-besseren-durchsetzung-der-ausreisepflicht.html>

107. Migration 2021: 329 000 Personen mehr zu-als abgewandert. Statistisches Bundesamt (Destatis). URL:

https://www.destatis.de/DE/Presse/Pressemitteilungen/2022/06/PD22_268_12411.html;jsessionid=FC7215534E0781F5169E599008F2C088.live711

108. Sozialschutz-Paket I. Bundesministerium für Arbeit und Soziales. URL:
<https://www.bmas.de/DE/Service/Gesetze-und-Gesetzesvorhaben/sozialschutz-paket.html>

109. Sozialschutz-Paket III. Bundesministerium für Arbeit und Soziales. URL:
<https://www.bmas.de/DE/Service/Gesetze-und-Gesetzesvorhaben/sozialschutz-paket3.html>

110. Sozialschutz-Paket (Corona-Krise) Erleichterter Zugang zu sozialer Sicherung. hamburg.de. URL:

<https://www.hamburg.de/coronavirus/13771692/sozialschutzpaket-corona/>

111. Weitere Hilfen für Arbeitnehmer. Bundesministerium für Arbeit und Soziales. URL:

<https://www.bmas.de/DE/Service/Presse/Pressemitteilungen/2020/sozialschutzpaket-ii-weitere-hilfen-fuer-arbeitnehmer.html>